

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Бюджетне регулювання розвитку культури»

**Студента 2 курсу, 2-м групи,
спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та
страхування»
спеціалізації «Державні фінанси»
Науковий керівник
д.е.н., професор**

**Паламарчук Ольга
Олександрівна**

**Гарант освітньої програми
д.е.н., професор**

**Волосович Світлана
Василівна
Макогон Валентина
Дмитрівна**

**Завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки
України
д.е.н., професор**

Чугунов Ігор Якович

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ.....	5
1.1. Сутність бюджетного регулювання розвитку культури.....	5
1.2. Зарубіжний досвід бюджетного регулювання розвитку культури.....	5
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ.....	5
2.1. Стан бюджетного регулювання розвитку культури в Україні.....	5
2.2. Проблеми бюджетного регулювання розвитку культури в Україні.....	5
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ.....	5
3.1. Перспективні напрями бюджетного регулювання розвитку культури в Україні.....	5
3.2. Імплементация європейського досвіду прогнозування видатків на розвиток культури в Україні.....	5
ВИСНОВКИ.....	5
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	5
ДОДАТКИ.....	5

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі державотворення конкурентоспроможність країни залежить від рівня розвитку людського капіталу, котрий визначається соціальним благополуччям суспільства. В умовах обмеженості бюджетних ресурсів постає потреба у вдосконаленні якості надання розвитку культури населенню, підвищенні результативності роботи державних установ, що залежить як від економічних можливостей держави, так і від того наскільки ефективно розпорядники бюджетних коштів управляють цими фінансовими ресурсами. Відтак важливим є питання об'єктивного визначення потреб суспільства у коштах на соціальні потреби. Тому в умовах сьогодення основною проблемою у фінансуванні суспільних потреб залишається раціональне використання бюджетних коштів на сферу розвитку культури. Враховуючи те, що ефективна соціальна система має забезпечувати гідний рівень життя та збереження життєвих стандартів за найменших витрат, актуальним є застосування у бюджетній практиці складання та виконання бюджету сучасних методик і прогресивних підходів, підтверджених світовим досвідом. Відповідно до останнього зміни бюджетної ідеології передбачають перш за все впровадження програмно-цільового методу бюджетування, котре є ознакою трансформаційних процесів державної політики.

Дослідженням проблемних аспектів регулювання розвитку культури займалися такі фахівці як: Л. М. Алексеєнко, М. М. Артус, Л. Я. Бновська, Т. В. Гургула, І. А. Дубок та інші. Значну увагу вчені приділяли питанням удосконалення системи регулювання розвитку культури та науковому обґрунтуванню методології визначення їх обсягу й структури на перспективу шляхом застосування новітніх технологій програмно-цільового бюджетування. Однак в економічній літературі відсутні комплексні

дослідження та недостатньо вивчений механізм такого бюджетування у сфері розвитку культури, що обумовило актуальність обраної теми.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є науково-теоретичне обґрунтування та визначення шляхів вдосконалення регулювання розвитку культури.

Досягнення цієї мети зумовило необхідність вирішення таких основних **завдань**:

- дослідити сутність бюджетного регулювання розвитку культури;
- проаналізувати зарубіжний досвід бюджетного регулювання розвитку культури;
- цінити стан бюджетного регулювання розвитку культури в Україні;
- визначити проблеми бюджетного регулювання розвитку культури в Україні;
- обґрунтувати особливості бюджетного регулювання розвитку культури в Україні;
- виявити перспективні напрями бюджетного регулювання розвитку культури в Україні.

Об'єктом дослідження є бюджетне регулювання у сфері культури.

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають при бюджетному регулюванні розвитку культури.

Методологічною основою проведеного дослідження є фундаментальні положення економічної теорії з проблем регулювання розвитку культури, викладені у працях вітчизняних та зарубіжних учених. Загальний підхід до визначення суті предмету дослідження базується на основі системного аналізу. Для розкриття економічної суті явищ застосовано методи аналізу і синтезу, а також метод аналогії.

Інформаційну основу випускної кваліфікаційної роботи становлять законодавчі та нормативно-правові акти Верховної Ради України, Конституція України, Бюджетний кодекс України, дані Офіційного сайту Державної казначейської служби України, Державної служби статистики

України. У роботі також використано дані монографічних та періодичних видань, матеріали науково-практичних конференцій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні положення щодо підвищення рівня бюджетної результативності шляхом запровадження механізму оцінювання соціальної та економічної ефективності видатків бюджетних установ на стадії їх планування, використання інституту державного цільового замовлення суспільних послуг, враховуючи особливості регулювання розвитку культури в Україні.

Структура роботи. Загальний обсяг випускної кваліфікаційної роботи становить 63 сторінки. Робота містить 6 таблиць та 9 рисунків. До її структури входить 3 додатки. Список використаних джерел налічує 55 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ

1.1. Сутність бюджетного регулювання розвитку культури

У ринкових відносинах змінюються методи впливу бюджету на суспільне виробництво шляхом створення іншого режиму формування і витрачання бюджетних коштів. Розвиток суспільного виробництва забезпечується не методом бюджетного фінансування і дотування, як раніше, а за допомогою адекватних форм і методів, що дозволяють перейти до фінансового регулювання економіки.

Зберігаючи свою провідну роль як джерела централізованих фінансових ресурсів, бюджет стає активним інструментом державного регулювання національної економіки з метою забезпечення її стабілізації та сталого розвитку.

Бюджет, будучи головним засобом мобілізації і витрачання ресурсів держави, дає політичній владі реальну можливість впливати на економіку, фінансувати її структурну перебудову, стимулювати розвиток пріоритетних секторів економіки, забезпечувати соціальну підтримку найменш захищеними верствам населення [19, с. 71].

Новий тип бюджетної системи ґрунтується на підході до бюджету як до інституту ринкової економіки, у якому держава забезпечує створення суспільних благ, покликаних задовольняти спільні потреби (послуги правоохоронного і оборонного характеру; інфраструктура, блага науки, культури, охорони здоров'я та освіти, послуги з державного управління). Формується новий тип від державних фінансів як фінансів одного з суб'єктів господарювання в ринковій економіці.

Даний підхід відображає сучасні погляди на сутність бюджету та його функції в економічному житті. Бюджет перестає бути бюджетом національної економіки, будучи фінансовим фондом держави, яке вживає акумульовані фінансові ресурси для задоволення потреб в громадських товари і послуги. Зростає регулююча роль бюджету у всій системі інструментів державного впливу на економіку. Визначаються нове положення, зміст і роль бюджету в економічній політиці і бюджетну систему, змінюється характер взаємовідносин входять до нього ланок.

Бюджетне регулювання можна розглядати в широкому і вузькому сенсі. У вузькому сенсі воно спрямоване на досягнення мінімального дефіциту бюджетних ресурсів. У широкому сенсі – це проведення бюджетного регулювання з урахуванням параметрів балансу фінансових ресурсів.

На думку ряду вчених-економістів [4, с. 87], модель бюджетного регулювання складається з наступних основних трьох блоків:

- 1) сума механізмів утворення дохідного потенціалу рівнів бюджетної системи, замість передбачених сьогодні схем розмежування податкових повноважень і дохідних джерел між рівнями;
- 2) сукупність заходів щодо визначення умов і організації виконання бюджетів усіх рівнів, включаючи формування раціональної структури витрат, створення єдиної системи контролю за виконанням доходної та видаткової частин бюджетів, оцінку дотримання соціальних стандартів;
- 3) система міжбюджетних відносин, яка включає розмежування дохідних і видаткових повноважень і відповідальність, а також методи фінансової допомоги регіонам.

В умовах соціалізації ринкової економіки в Україні на фінансування культурних заходів щорічно спрямовуються значні бюджетні кошти. Ці витрати дозволяють державі підтримувати, розвивати і вдосконалювати систему культурного забезпечення населення. Крім того, витрати Державного бюджету на культурні заходи мають не тільки соціальне, а й

економічне значення, адже вони опосередковано впливають на суспільне виробництво, так як сприяють поліпшенню якісного складу трудових ресурсів, створюють умови для підвищення продуктивності праці за рахунок використання його наукової організації і передових наукових досягнень в цій області. В результаті частка коштів, яку направляють через державний бюджет на забезпечення соціальної сфери, науки і культури, збільшується швидше, ніж на галузі виробництва.

Фінансування видатків культурної сфери має здійснюватися з урахуванням макроекономічних тенденцій та можливостей бюджету. Важливим є забезпечення реалізації стратегії довгострокового економічного зростання, що потребує поступового підвищення частки видатків розвитку у складі видаткової частини бюджету [2, с. 191]. На сучасному етапі реформування бюджетної політики у системі планування та виконання бюджету відбуваються інституційні перетворення, спрямовані на поглиблення використання програмно-цільового методу бюджетування. У плануванні видатків під час формування державного бюджету беруть участь визначені законодавством органи управління (рис. 1.1).

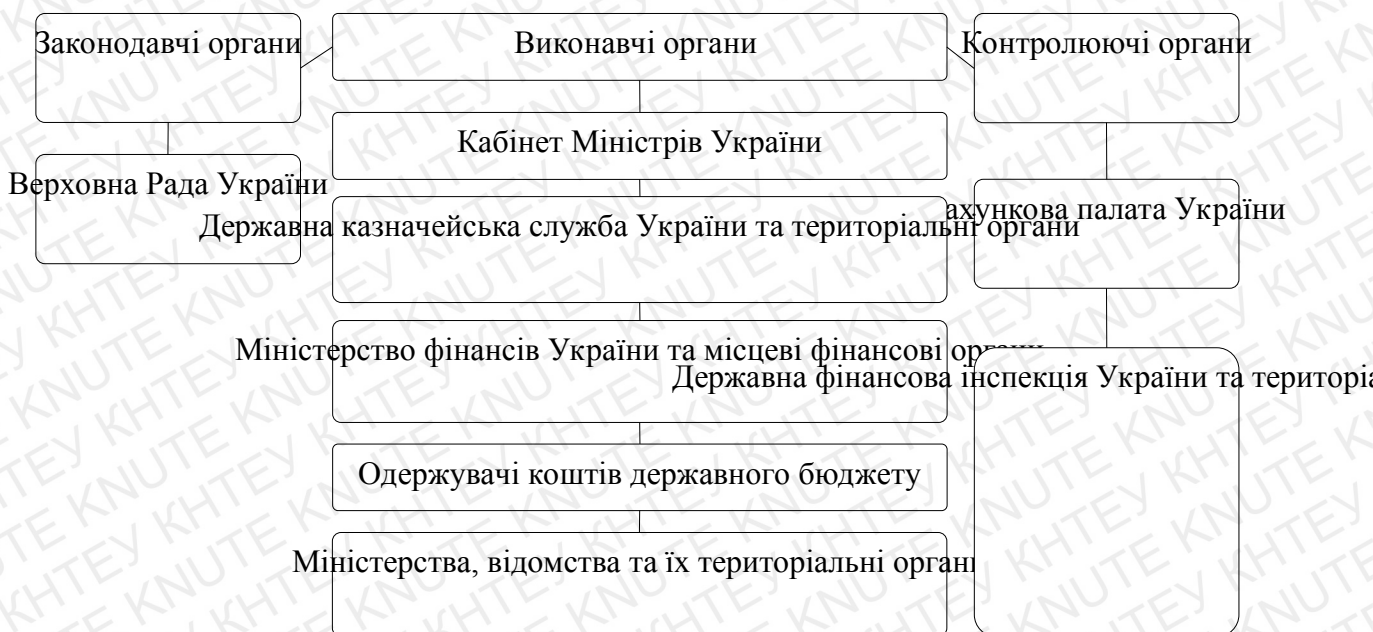

Рис. 1.1. Схема учасників планування державних видатків [14, с. 212]

Отже, протягом останніх років забезпечується розвиток бюджетної політики та застосовуються нові методи державного регулювання розвитку культури.

Соціальні потреби як невід'ємна складова соціальної сфери відображають вираз або вияв соціальних очікувань та запитів осіб і соціальних груп у суспільстві на певному рівні його розвитку. При цьому завдання у процесі регулювання розвитку культури у бюджетній системі України в частині регулювання соціальних потреб полягає у їх задоволенні. На жаль, на сьогоднішній день не повною мірою задовільняється ціла низка важливих соціальних потреб (у житлі, достатньому рівні життя, охороні здоров'я, безпечному довкіллі, безкоштовній освіті тощо). Основна причина неповної задоволеності соціальних потреб полягає у тому, що основним механізмом їх фінансування залишається бюджетний. Використовуючи бюджетні ресурси, держава намагається забезпечити найбільш актуальні потреби соціального змісту – стипендіальне забезпечення, соціальні допомоги, пенсійні виплати. Проте, бюджетний дефіцит є стримуючим чинником соціального розвитку. Не зважаючи на це, все ж в умовах обмеженості фінансових ресурсів зводити завдання регулювання розвитку культури у бюджетній системі України до мінімізації соціальних потреб не є гуманним [11, с. 98].

Таким чином, дотримуючись вищенаведеної критеріальної бази, під соціальною політикою доцільно розуміти систему ідеологічних уявлень та ціленаправлену діяльність держави, громадсько-політичних інститутів, підприємств та окремих громадян на соціальну сферу для забезпечення безконфліктності соціальних відносин, урегульованості соціальних процесів та задоволення соціальних потреб в цілях соціального (людського) розвитку (рис. 1.2).

Суб'єктами у процесі регулювання розвитку культури у бюджетній системі України є держава, громадсько-політичні інститути, роботодавці та громадяни. Об'єктом регулювання розвитку культури у бюджетній системі

України є соціальна сфера. У розрізі основних складових соціальної сфери цілями регулювання розвитку культури у бюджетній системі України є: безконфліктність соціальних відносин; урегульованість соціальних процесів та задоволеність соціальних потреб. У широкому розумінні кінцевою ціллю регулювання розвитку культури у бюджетній системі України є соціальний (людський) розвиток.

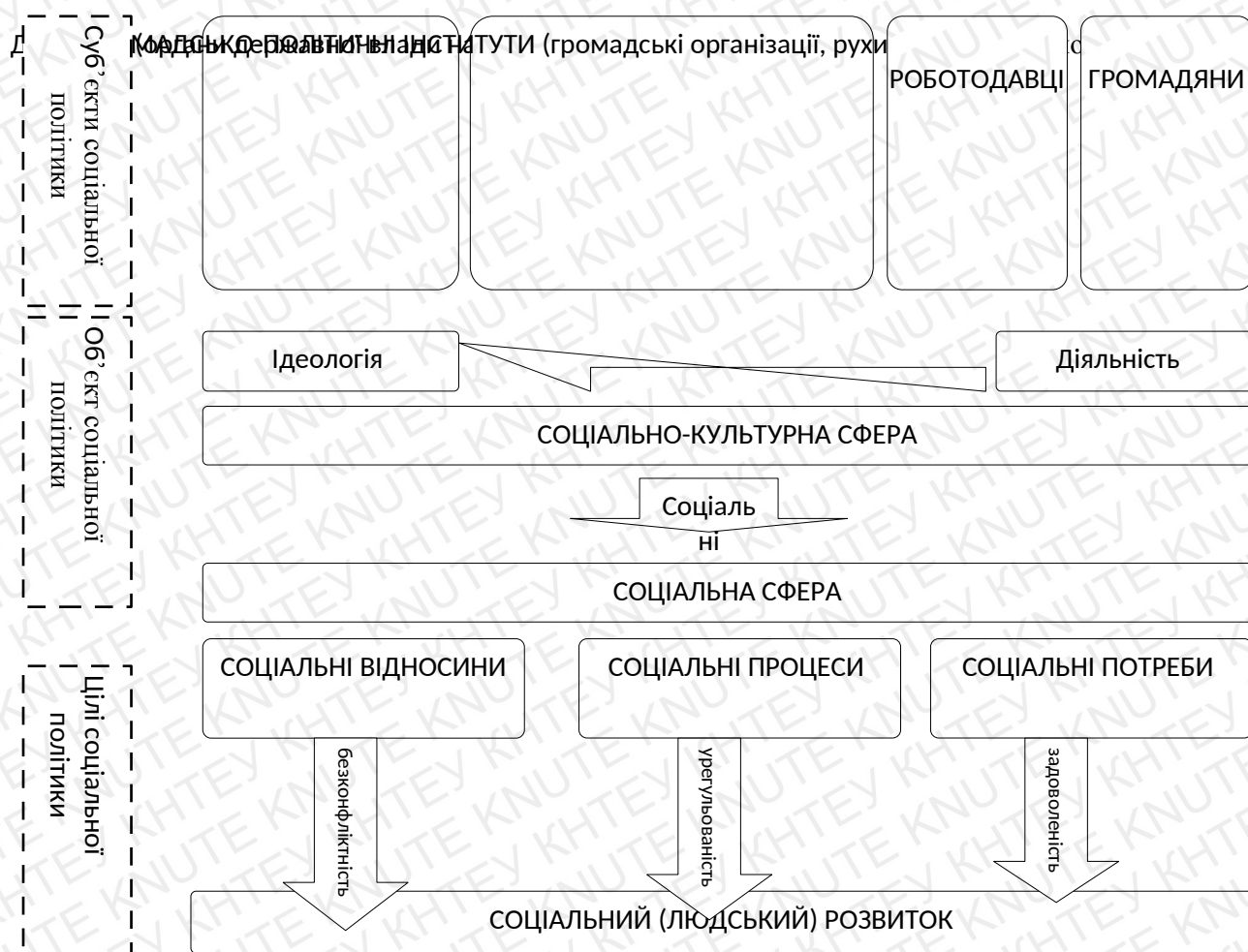

Рис. 1.2. Складові та цілі регулювання розвитку культури у бюджетній системі України [17, с. 148]

У Конституції України зазначено, що національна економіка розвивається на основі соціально-орієнтованої моделі. Це означає, що головним завданням на шляху соціально-економічного прогресу в державі має стати забезпечення передумов реалізації прав і свобод громадян, утвердження середнього класу й подолання бідності населення. Культурна

сфера держави втілюється у суспільних програмах і соціальній практиці та охоплює: регулювання соціальних відносин у суспільстві, забезпечення ефективної зайнятості, розподіл і перерозподіл доходів, формування стимулів до високоефективної праці; забезпечення розвитку соціальної інфраструктури, захист навколишнього середовища [3, с. 67].

Варто відзначити, що держава та її установи й відомства гарантують можливість взаємодії соціальних груп та інших елементів соціальної структури як суспільно впорядкованого і суспільно захищеного процесу, тобто регулювання розвитку культури у бюджетній системі України в масштабах країни [12, с. 141].

Для оцінювання ефективності регулювання розвитку культури у бюджетній системі України використовують ряд показників:

соціально-демографічні (кількість населення, його склад за віком, статтю, соціальним станом, особливості відтворення й міграції населення);
узагальнені показники добробуту населення (валовий національний продукт на душу населення, обсяг фондів невиробничого призначення, сукупні ресурси для споживання);
показники, що характеризують умови і оплату праці (темпи скорочення ручної праці, підвищення кваліфікації робітників, оплата праці);
показники розвитку сфери послуг;
показники зростання доходів і споживання населення (динаміка й структура реальних доходів населення, обсяг продажу товарів на душу населення; споживання продуктів харчування й непродовольчих товарів);
показники, які оцінюють результативність соціальної політики (рівень та якість життя населення).

Рис. 1.3. Показники для оцінювання ефективності регулювання розвитку культури у бюджетній системі України [20, с. 138]

Так, рівень та якість життя є інтегрованими показниками соціально-економічного розвитку країни. Рівень життя населення відображає міру

задоволення матеріальних, соціальних і духовних потреб людей, що забезпечується сукупність матеріальних і соціальних умов життя. До основних елементів, що визначають рівень життя, належать: рівень і структура споживання матеріальних благ; рівень споживання послуг, рівні охорони здоров'я, освіти, культури, соціального забезпечення, фізкультури, а також рівень забезпечення житлом [8, с. 309].

Для формування заходів та оцінювання результативності регулювання розвитку культури у бюджетній системі України у світовій практиці використовують також показник індексу вартості життя, який являє собою індекс роздрібних цін спеціального набору товарів і послуг, що входять у бюджет середнього споживача («споживчий кошик») і становлять прожитковий мінімум [15, с. 75].

Поняття якості життя конкретизує категорію «рівень життя». Наприклад, для оцінювання якості життя запропоновано індекс якості життя, який характеризує: рівні освіти й медичного обслуговування, тривалість життя, ступінь зайнятості населення; його платоспроможність, доступ до політичного життя та ін. Конкретними показниками якості життя є кількість автомобілів, телевізорів, квадратних метрів житла, лікарняних ліжок на одну людину (на одну тисячу населення), якість медичного обслуговування тощо.

Одним з найважливіших показників рівня життя населення, його добробуту є реальні доходи населення, на основі яких прогнозуються загальний обсяг, структура й динаміка споживання населенням матеріальних благ і послуг, склад і джерела доходів населення, розміри й рівні диференціації доходів окремих соціальних груп.

Системотворчий характер регулювання розвитку культури у бюджетній системі України обумовлюється тим, що культурна сфера виступає елементом: життєздатності суспільства; стабілізації та розвитку суспільства; консолідації суспільства [27, с. 318].

Отже, культурна сфера – це діяльність держави щодо створення та регулювання соціально-економічних умов життя суспільства, усунення

негативних наслідків функціонування ринку, забезпечення соціальної справедливості й соціально-політичної стабільності Україні. Культурна сфера є системою правових, організаційних, регуляторно-контрольних дій держави з метою узгодження соціальних цілей з цілями економічного розвитку. Механізм бюджетного регулювання територіального розвитку, включаючи в себе сукупність інструментів і їх форм, за допомогою яких здійснюється розподіл і перерозподіл коштів між бюджетами різного рівня з метою вирівнювання доходної бази нижчестоящих бюджетів, створює можливості вирівнювання умов життя населення, що проживає на різних територіях. З цією метою при використанні різних фінансових інструментів здійснюється розподіл державних доходів як між суб'єктами одного рівня, так і між центром, регіонами і місцевими органами. Їх застосування спрямоване на вирівнювання рівнів бюджетної забезпеченості територій і базується на законодавчому розмежування бюджетних витрат і доходів у сфері регулювання культури на постійній основі.

1.2. Зарубіжний досвід бюджетного регулювання розвитку культури

В умовах подолання наслідків світової фінансової кризи в країнах світового співтовариства та Україні зростає роль бюджетної політики в сфері державних видатків як комплексної системи заходів і дій органів влади у системі управління бюджетними коштами на основі концепції розвитку бюджетних відносин. Бюджетна політика України і країн ЄС повинна сприяти державній підтримці зростання національної економіки, забезпечення фінансової і соціальної стабільності, задоволення потреб та розв'язання різноманітних проблем суспільства на основі сталого розвитку. Державні видатки є ресурсною базою органів державної влади та управління у проведенні бюджетної політики і здійсненні соціально-економічних реформ, спрямованих на забезпечення економічного зростання. Тому формування

оптимального складу та структури державних видатків в системі бюджетної політики країн ЄС та України є одним із пріоритетних завдань на сучасному етапі соціально-економічного розвитку.

Соціально-економічний розвиток країн ЄС та України останніми роками кардинально змінив як систему бюджетних відносин, так і склад та структуру державних видатків. При цьому існує співвідношення між окремими групами видатків визначається стратегічною спрямованістю бюджетної політики з урахуванням таких факторів її формування, як: рівень соціально-економічного розвитку країни, її культурні та виробничо-технологічні зв'язки з іншими державами, історичні традиції, діюча модель регулювання економіки та інші. Так, якщо в період становлення ринкових відносин бюджети країн спрямовували значну частину бюджетних коштів на здійснення економічної діяльності держави, із яких до 70 % бюджетних асигнувань зосереджувалися у сфері матеріального виробництва, то з посиленням соціальної функції держави, орієнтованої на безпосереднє забезпечення потреб громадян, була здійснена переорієнтація грошових потоків держави на соціальний захист та соціальні послуги для населення. На сьогоднішній день у структурі державних видатків країн світу соціальні видатки складають більше 50 %. Посилення державного інтересу до проблем фінансування культурних заходів та соціального забезпечення населення обумовлено необхідністю покращення стану соціального захисту громадян з низьким рівнем доходів, що особливо гостро проявляється в умовах фінансово-економічної кризи [50].

Слід зазначити, що враховуючи середній рівень централізації ВВП (рис. 1.4), у більшості країн ЄС використовується західноєвропейська модель фінансових відносин.

При цьому такі країни, як Австрія, Бельгія, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Ісландія, Італія, Нідерланди, Португалія, Швеція, Угорщина, та Словенія мають вищий рівень централізації ВВП ніж середній показник за сукупністю країн ЄС, який становить 44,54 %. У свою чергу в

Україні рівень централізації ВВП є нижчим, ніж у середньому в країнах ЄС та складає лише 18,11 %, що свідчить про формування фінансових відносин за американською моделлю.

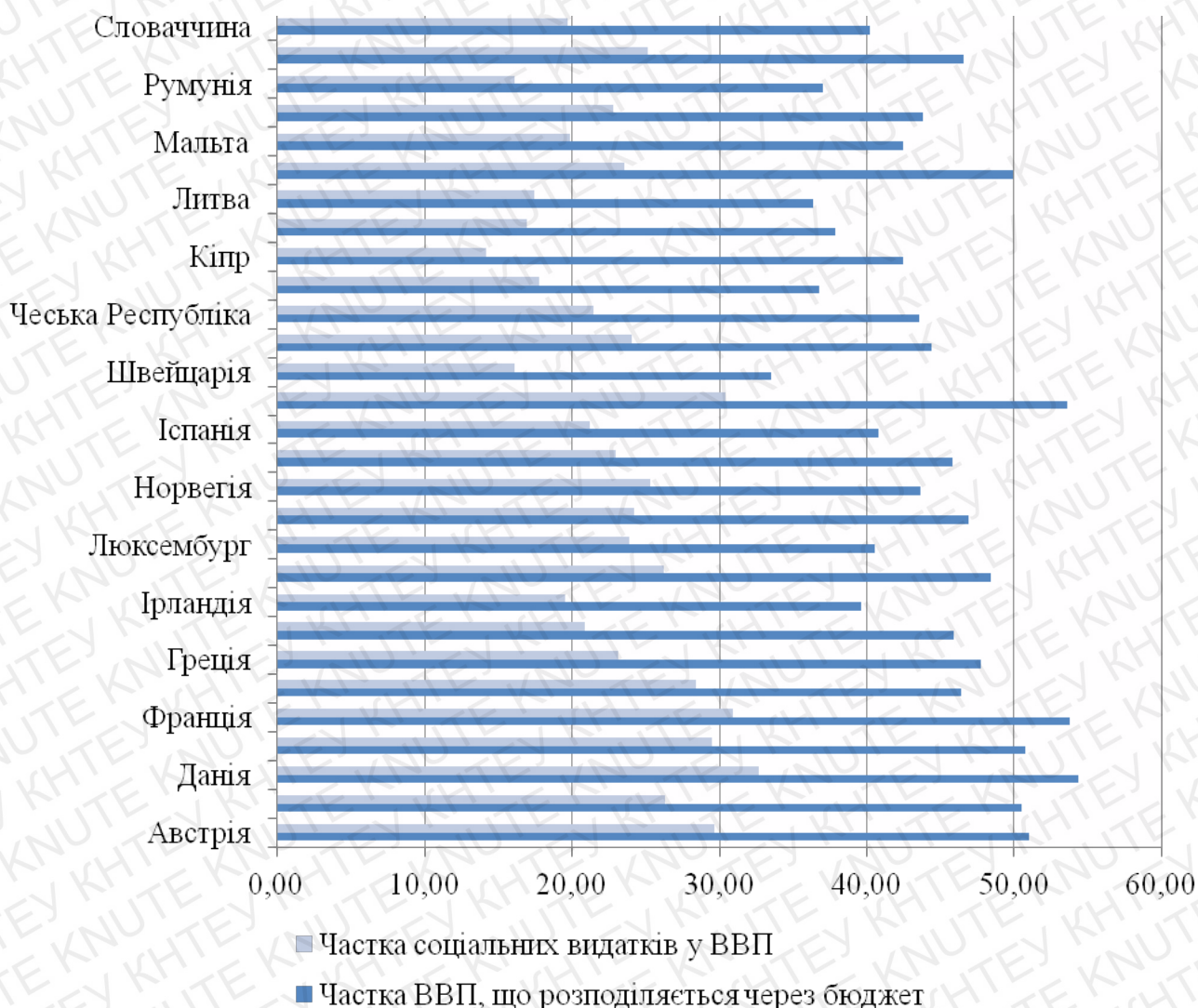

Рис. 1.4. Рівень централізації ВВП та роль культурних видатків у формуванні ВВП країн ЄС в середньому за 2018 р. [53]

З метою забезпечення загальнодержавної та міжнародної порівнянності даних статистики державних фінансів країн ЄС та України, нами було виділено чотири групи бюджетних видатків:

- підприємницька діяльність держави, до якої ввійшли видатки на фінансування економічної діяльності та житлово-комунальних підприємств;
- освіта – витрати на здійснення державної освітньої діяльності;

– загальнодержавні функції та підтримка безпеки – витрати на загальнодержавні послуги, оборону, суспільний порядок та безпеку, захист довкілля;

– соціальні функції – витрати на охорону здоров'я, соціальний захист, відпочинок і розваги, культуру та релігію.

Реалізація соціальної функції держави направлена на задоволення суспільних потреб у охороні здоров'я, підтримку малозабезпечених верств населення, здійснення соціального захисту та соціального забезпечення громадян. Її ефективне виконання потребує розробки відповідної соціальної політики як важливої складової внутрішньої політики держави, що втілюється в життя на основі соціальних програм, спрямованих на паритетну реалізацію основних соціально-економічних інтересів різних груп населення, стабілізацію і розвиток соціальних відносин у суспільстві та реалізацію соціальних потреб людини. Фінансування відповідних потреб ґрунтується на оптимізації культурних видатків держави на основі критеріїв підвищення показників ефективності функціонування організацій соціальної сфери та додержання цільового характеру надання соціальної допомоги. При цьому видатки на соціальний захист формуються в розрізі таких напрямів, як: державна підтримка верств населення, яке може зазнавати негативного впливу ринкових процесів, з метою забезпечення належного рівня життя, а також створення соціальних гарантій для економічно активної частини населення; комплекс законодавчо закріплених гарантій, що протидіють дестабілізуючим життєвим факторам (інфляція, спад виробництва, економічна криза, безробіття тощо). Враховуючи соціальну спрямованість моделей розвитку ринкової економіки, обсяги культурних видатків держави в країнах світу постійно зростають та на сьогоднішній день займають домінуючі позиції в загальній структурі державних видатків (рис. 1.5).

Слід зауважити, що Україна має значно нижчий показник культурних видатків, ніж країни-члени ЄС, так частка державного фінансування

соціальної сфери становить лише 34,69%, що на 16,71% нижче середньоєвропейського рівня.

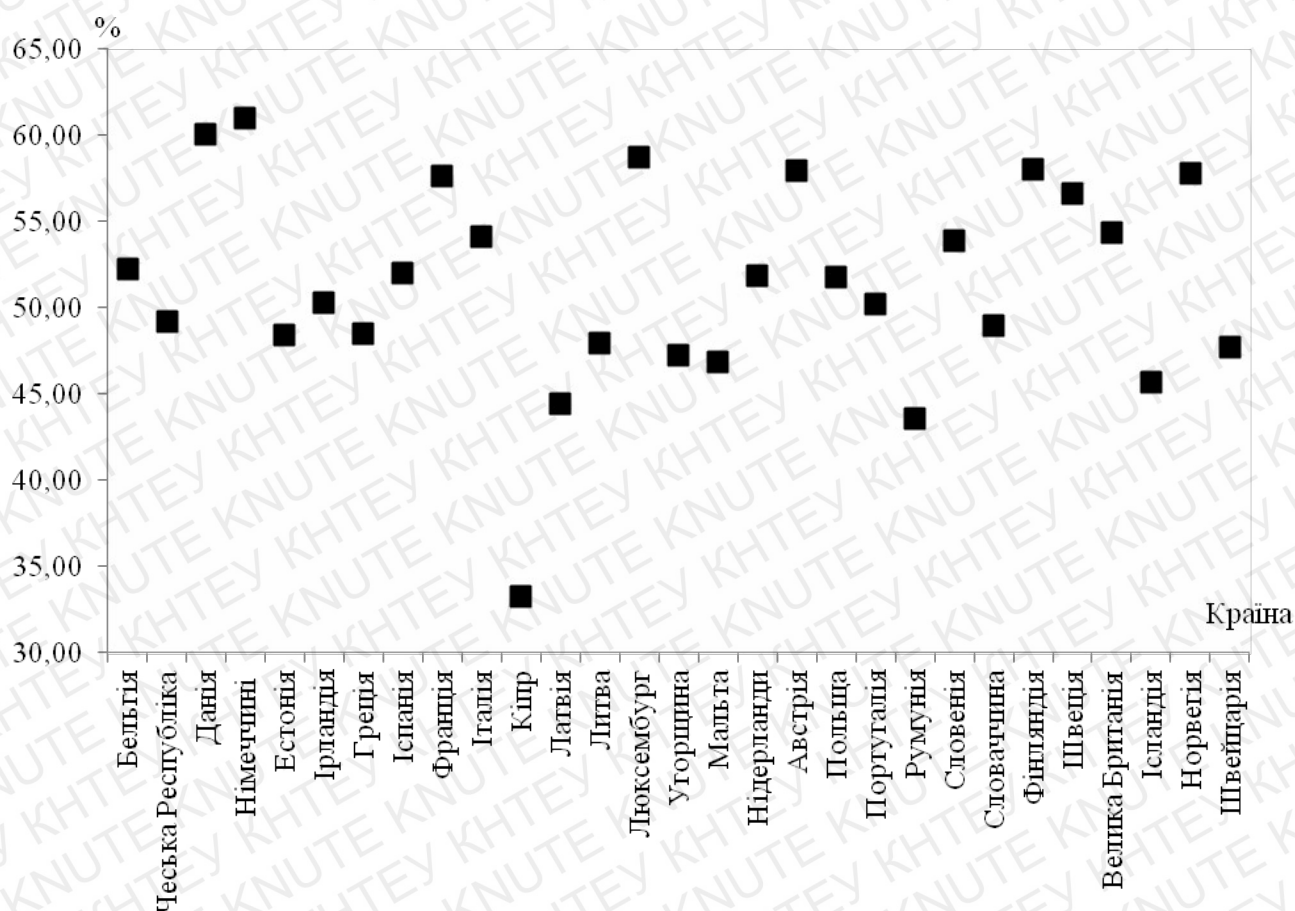

Рис. 1.5. Групування країн ЄС за рівнем культурних видатків в середньому за 2018 р. [53]

З врахуванням відсутності значної варіації в показниках середньої питомої ваги культурних видатків у країнах ЄС (рис. 1.5), нами було виділено дві групи:

– перша група – з помірною соціальною орієнтацією державних фінансів – частка культурних видатків у структурі державних видатків становить менше 50 % (Кіпр (33,28), Румунія (43,56), Латвія (44,46), Ісландія (45,70), Мальта (46,89), Угорщина (47,28), Швейцарія (47,72), Литва (47,97), Естонія (48,39), Греція (48,46), Словаччина (48,94), Чеська Республіка (49,23));

– друга група – з високою соціальною орієнтацією державних фінансів – понад 50 % (Ірландія (50,28), Португалія (50,22), Польща (51,81), Нідерланди (51,84), Іспанія (51,98), (Бельгія (52,26), Словенія (53,87), Велика Британія (54,37), Італія (54,10), Швеція (56,61), Франція (57,68), Норвегія (57,76), Австрія (57,97), Фінляндія (58,04), Люксембург (58,77), Данія (60,05), Німеччина (61,01)) [53].

Узагальнення проведеного аналізу відповідності структури державних витрат країн ЄС середнім за співдружністю показникам подано в Додатку В.

Як свідчать результати проведеного аналізу можна умовно виділити 2 типи державної політики в сфері формування бюджетних видатків:

– перша – з підтримкою структури державних видатків на середньому для співдружності рівні із визначенням одного або декількох пріоритетних напрямків державного фінансування (країни з умовним позначенням типу бюджетної політики С3В, 3СВ, 2С2В);

– друга – з фінансуванням пріоритетних напрямів бюджетних видатків за рахунок істотного скорочення асигнувань за іншими напрямками витрачання коштів (Н2СВ, НС2В, 2Н2В) [53].

Забезпечення виконання державою покладених на неї завдань та функцій відноситься до пріоритетних напрямів реалізації бюджетної політики у сфері державних видатків. Бюджетна політика країн ЄС та України формується під впливом історичних і національних особливостей, соціально-економічної і політичної ситуації, стратегії соціально-економічного розвитку країни і обумовлює різний ступінь та рівень перерозподілу ВВП через бюджет, пріоритетність напрямків бюджетного фінансування, додержання принципів збалансованості бюджетних доходів і видатків. Результати проведеного дослідження засвідчують, що у більшості країн ЄС рівень централізації ВВП у середньому становить 44,54 %, що є характерним для західноєвропейської моделі фінансових відносин. Відповідно до рівня бюджетної централізації ВВП в Україні переважає американська модель фінансових відносин.

Реформа культурної політики є одним з найбільш важливих питань не тільки для окремих держав-членів ЄС, а й для Європейського Союзу загалом. Після рішення Великобританії вийти з ЄС напрямок розвитку Європи та її соціальні стандарти знов набули актуальності. Незважаючи на значні політичні та економічні досягнення, Євросоюз більше не в змозі забезпечити задовільні показники економічного зростання. Загострення проблеми зростання ЄС є сигналом того, що економіка застрягла в системі масового виробництва, впливу великих корпорацій і довгострокових моделей зайнятості, які більше не підходять для сучасного світу, який характеризується швидкими технологічними змінами і сильною глобальною конкуренцією. З огляду на це, країни Євросоюзу повинні провести комплексні економічні та соціальні реформи з метою розвитку інноваційної економіки, орієнтованої на Research & Development (R&D), технології та людський капітал.

На сьогодні вивчення теоретичних та практичних аспектів щодо реалізації культурної політики в країнах ЄС та Україні не завжди дозволяє визначити перспективи та основні завдання вітчизняної культурної політики в умовах ратифікації угоди з ЄС. Для більш чіткого розуміння траєкторії розвитку соціальних політик країн Євросоюзу та виявлення чинників, що впливають на їхній стан, пропонуємо використовувати результати кластерного аналізу, який здійснено групою науковців Каунаського технологічного університету. Згідно з їхніми дослідженнями виокремлено п'ять кластерів культурної моделі ЄС (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Кластери культурної моделі ЄС (складено автором на основі джерела

[53])

I кластер: нові члени ЄС	II кластер: старі члени ЄС	III кластер: країни Центральної Європи та острівні країни ЄС	IV кластер: Скандинавські країни та інші члени ЄС	V Кластер: країни ЄС, в яких спостерігаються падіння економіки
Болгарія	Франція	Чехія	Нідерланди	Греція

Естонія	Німеччина	Словенія	Фінляндія	Іспанія
Латвія	Великобританія	Словаччина	Швеція	Португалія
Литва	Австрія	Кіпр	Данія	
Румунія	Люксембург	Мальта	Бельгія	
Польща	Італія	Угорщина	Ірландія	

До першого кластеру належать нові країни-члени ЄС, більшість з яких країни посткомуністичного режиму з однаковим темпами економічного та соціального розвитку. До другого кластеру належать країни, які мають багаторічний досвід членства в ЄС й більшість з них має найбільш стабільну економіку в ЄС. Третій кластер складається із різних регіонів: нових членів ЄС із центральної Європи та європейських островів (Мальта, Кіпр). Для цього кластеру важко виокремити конкретну соціальну модель. Четвертий кластер складається із північних країн, скандинавської групи з інституціональною розподільчою моделлю та англосаксонської Ірландії. До п'ятого кластеру належать три південні країни, які мають значний залишковий ефект від останньої економічної кризи й все ще намагаються відновитися. Падіння економіки вплинуло й на соціальні показники, зростання бідності, рівня безробіття, що прямо впливає на результати досліджень і зіставлення їх з іншими країнами (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

ВВП і витрати на соціальний захист країн ЄС у 2014-2018 рр. (складено автором на основі джерела [53])

Країни	ВВП у 2018 р., євро на душу населення	Витрати, у % від ВВП					Структура витрат на соціальний захист у 2018 р.					
		2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Хвороба і інвалідність	Старість	Ті, що вижили	Сім'я та діти	Безробіття	Житло та соціальна
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ЄС	28900	28,3	28,7	28,9	28,7	19,2	2,8	10,3	1,4	1,7	1,4	1,7
I кластер: нові члени ЄС												
Болгарія	6300	16,5	16,6	17,6	18,5	133	0,2	9,9		2,4	0,1	0,7
Естонія	15400	15,6	15,0	14,9	15,1	12,9	2,1	7,0	0,1	2,3	1,1	0,3
Латвія	12300	15,4	14,4	14,6	14,5	11,5	2,1	7,3	0,2	0,7	0,5	0,7
Литва	12900	16,9	16,3	15,3	14,7	11,1	2,8	5,8	0,3	1,0	0,6	0,7
Польща	11200	18,7	18,9	19,4	19,0	15,9	2,6	9,1	1,8	К.4	0,6	0,4
Румунія	8100	16,4	15,4	14,9	14,8	11,5	1,0	8,5	0,1	11,1	0,1	0,6
II кластер: старі члени ЄС												
Франція	32800	32,7	33,5	33,9	34,3	24,6	2,8	13,6	1,6	2,5	2,0	2,2
Німеччина	37100	28,6	28,7	29,0	29,1	19,0	3,1	9,2	1,9	1,6	1,7	1,6

Великобританія	39600	29,1	29,2	28,4	27,4	16,4	2,6	8,8	0,1	1,5	0,2	3,3
Австрія	39400	29,0	29,3	29,8	30,0	21,7	1,9	13,1	1,5	2,3	1,5	1,3
Люксембург	89900	21,9	22,8	33,2	22,7	18,9	1,5	10,5	0,0	4,1	2,0	0,8
Італія	27100	28,5	29,3	29,8,	30,0	21,5	1,9	13,1	2,8	11,5	1,2	0,3

Продовження табл. 1.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
III кластер: країни Центральної Європи та острівні країни ЄС												
Чехія	15800	20,1	20,4	20,2	19,7 1	12,7	2,2	7,7	0,6	1,1	0,2	0,9
Кіпр	20800	21,5	22,3	24,2	23,0	12,0	0,5	5,8	1,4	2,4	0,8	1,0
Угорщина	11100	21,7	21,4	20,8	19,9	15,0	3,0	7,2	1,1	2,0	0,4	1,3
Мальта	21500	18,8	19,0	18,8	19,0	12,4	1,2	7,3	1,4	1,2	0,5	0,9
Словенія	18700	24,5	24,9	24,9	24,1	17,4	2,3	9,9	1,4	2,0	0,6	1,2
Словаччина	14500	17,8	18,0	18,3	18,5	15,0	2,8	7,9	0,9	1,3	0,2	1,9
IV кластер: Скандинавські країни та інші члени ЄС												
Нідерланди	40000	30,2	31,0	31,2	30,9	16,6	4,5	6,8	0,1	1,1	1,7	2,4
Фінляндія	38200	28,9	30,1	31,1	31,9	25,6	3,5	13,4	0,8	3,2	2,7	2,0
Швеція	45600	28,2	29,3	30,0	29,6	20,9	4,5	10,7	0,3	2,5	1,3	1,7
Данія	47800	32,3	32,2	33,0	33,5	23,6	4,8	8,3	0,0	4,6	2,7	3,2
Бельгія	36600	29,7	29,6	30,1	30,3	20,2	3,5	9,1	1,8	2,4	2,0	1,4
Ірландія	55100	23,5	23,2	22,3	20,6	9,6	1,7	2,4	0,6	2,0	1,8	1,1
V Кластер: країни ЄС, в яких спостерігаються падіння економіки												
Греція	16200	27,7	28,2	26,7	26,0	20,5	1,6	15,7	1,7	0,6	0,7	0,2
Іспанія	23200	25,3	25,5	25,8	25,4	17,1	2,4	9,2	2,3	0,6	2,0	0,6
Португалія	17300	25,8	26,4	27,6.	26,9	18,3	1,2	12,2	1,8	1,1	1,2	0,8

Як видно з табл. 1.2, у країнах ЄС соціальний захист становить найбільш важливу частину держаних витрат. Частка витрат на соціальний захист у ВВП коливалася по країнах ЄС від 9,6 % в Ірландії до 25,6 % у Фінляндії. Витрати на соціальний захист поділяються на певні групи (табл. 3.3): – «sickness & disability» – витрати на охорону здоров'я та допомогу особам, що втратили працездатність. Ці витрати містять: витрати на інтеграцію на ринку праці осіб з інвалідністю й працівників з обмеженою працездатністю, витрати на виплату допомоги на випадок хвороби та інвалідності; – «old age» – витрати на соціальний захист людей похилого віку, виплата пенсій, витрати на реалізацію державних програм щодо охорони здоров'я, освіти та соціального житла для людей похилого віку. Ця стаття також містить соціальні витрати на такі послуги для літніх людей, як денний догляд та реабілітаційні послуги, піклування за місцем проживання та інші пільги в натуральній формі; – «survivors» – витрати на соціальний захист у зв'язку із втратою годувальника; – «family & children» – соціальні витрати на допомогу

сім'ям і дітям передбачають: грошові виплати (допомоги) сім'ям з дітьми, разом із допомогою на дітей, яка в окремих країнах залежить від рівня заробітної плати батьків та/або віку дитини; допомогу на період відпустки по догляду за дитиною та допомогу самотнім батькам. Фінансова підтримка сімей здійснюється здебільшого через систему оподаткування, в тому числі звільнення від сплати податків; – «unemployment» – соціальні витрати на допомогу по безробіттю; – «housing & social exclusion» – витрати для вирішення проблем, пов'язаних із забезпеченням житлом незабезпечених верст населення, та проблем, пов'язаних із соціальною ізоляцією. Соціальна ізоляція – це процес, при якому окремі особи або їх групи частково або повністю позбавляються доступу до різних прав, можливостей і ресурсів, які зазвичай доступні для членів іншої групи і які мають основоположне значення для культурної інтеграції всередині цієї конкретної групи [53] (наприклад, житло, зайнятість, охорона здоров'я, громадська участь, демократична участь тощо).

Гендерна, кастова або етнічна нерівність призводить до культурної ізоляції, результатом якої є неможливість окремих громадян повною мірою брати участь в економічному, соціальному і політичному житті суспільства, в якому вони живуть. Витрати на охорону здоров'я та допомогу з непрацездатності склали 2,8% від загального обсягу соціальних витрат у середньому по ЄС у 2018 р. Серед країн-членів частка цих витрат коливалася від 0,2 % в Болгарії до 4,8 % в Данії. Ці витрати практично вдвічі перевищують витрати на допомогу по безробіттю. Стаття «Old age» складає найбільшу частку витрат в усіх країнах-членах. Витрати державного сектору на «старість» становили 10,3 % ВВП Євросоюзу. Частка витрат на соціальний захист, пов'язаних із старістю, найвищою є в Греції (15,7 %) і найнижчою в Ірландії (2,4 %).

Допомога сім'ям та дітям складає в середньому 1,7 % від загальної суми соціальних виплат в ЄС, допомога по безробіттю – 1,4 %, допомога на житло та соціальне відчуження – 1,7 %. Частка витрат на допомогу сім'ям та дітям

становить від 0,6 % у Греції та Іспанії до 4,6 % у Данії. Допомога по безробіттю варіюється від 0,1 % в Болгарії та Румунії до 2,7 % в Данії та Фінляндії.

Зрозуміло, що середні показники по ЄС приховують значні диспропорції між державами-членами. Такі диспропорції в показниках соціального захисту відображають не тільки відмінності в рівні життя, але також різноманітність національних систем соціального захисту і демографічних, економічних, соціальних та інституціональних структур, характерних для кожної держави-члена ЄС. Однак з наведених даних чітко прослідковується тенденція до зменшення частки витрат на соціальний захист та розмірів заробітної плати.

Станом на 1 січня 2018 року, 22 країни-члени ЄС з 28 мають національні мінімальні розміри оплати праці, окрім Данії, Італії, Кіпру, Австрії, Фінляндії і Швеції. Ці країни за рівнем мінімальної заробітної плати поділяються на три основні групи.

Десять країн-членів, розташованих на сході ЄС, мали мінімальну заробітну плату нижче € 500 на місяць: Болгарія (€ 235), Румунія (€ 275), Латвія і Литва (обидві € 380), Чехія (€ 407), Угорщина (€ 412), Хорватія (€ 433), Словаччина (€ 435), Польща (€ 453) і Естонії (€ 470) [53].

У п'яти інших держав-членів, розташованих на півдні, мінімальна заробітна плата від € 500 до € 1000 на місяць: Португалія (€ 650), Греція (€ 684), Мальта (€ 736), Словенія (€ 805) та Іспанія (€ 826). В інших семи держав-членів, всі вони розташовані на заході і півночі ЄС, мінімальна заробітна плата була значно вища: € 1000 на місяць: Великобританія (€ 1397), Франція (€ 1480), Німеччина (€ 1498), Бельгія (€ 1532), Нідерланди (€ 1552), Ірландія (€ 1563) і Люксембург (€ 1999) [53].

Отже, у 22 країнах-членах ЄС мінімальна заробітна плата варіюється від менше 300 євро в місяць, як у Болгарії (235), до трохи менше ніж 2000 євро в місяць у Люксембурзі. Іншими словами, найвища мінімальна заробітна плата в ЄС приблизно в 9 разів більше від найнижчої.

Дослідження також показує, що в період з 2014 по 2018 рр. у 18 країнах ЄС заробітна плата зростала найбільш повільно, ніж до 2013 року. За 2014-2018 рр. реальна заробітна плата в середньому щорічно знижувалася на 3,1% в Греції, в Хорватії – на 1 %, в Угорщині – на 0,9 %, у Португалії – на 0,7%, на Кіпрі – на 0,6 % та у Великобританії – на 0,4 % [53].

Реальне зростання заробітної плати в період з 2010 по 2017 рік було нижче, ніж у 2014-2018 роках, в Австрії, Бельгії, Данії, Латвії, Литві, Люксембурзі, Мальті, Нідерландах, Румунії, Словаччини, Данії, Естонії, Фінляндії, Словенії, Іспанії і Швеції. Середньорічне зростання реальної заробітної плати в Румунії впало з 11,2 % в 2014-2018 роках до 0,1 % в 2010-2017 роках, в Литві – з 8,8 до 1 %, а в Латвії – з 10,6 до 1,2 % [50].

Таким чином, режим суворої економії, значне податкове навантаження й міграційні проблеми призвели до втрат робочих місць, нестабільної роботи, погіршення умов праці і скорочення заробітної плати, а також до різкого скорочення державних витрат на соціальний захист та забезпечення, що також впливає на зниження внутрішнього попиту. Це призвело до значних розчарувань серед населення та зростання антиєвропейських настроїв.

Отже, як показує практика, бюджет стає активним інструментом державного регулювання національної економіки з метою забезпечення стабілізації та сталого розвитку, зберігаючи свою провідну роль як джерела централізованих фінансових ресурсів. В умовах переходу на ринкові відносини змінюються методи його впливу на суспільне виробництво шляхом створення іншого режиму формування і витрачання бюджетних коштів. Розвиток суспільного виробництва забезпечується не методом бюджетного фінансування і дотування, як раніше, а за допомогою адекватних форм і методів, що дозволяють перейти до фінансового регулювання економіки.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

2.1. Стан бюджетного регулювання розвитку культури в Україні

Українська держава має багату культурну спадщину. Сфера культури відіграє важливу роль для населення України, а також займає певне місце у світовій культурній спадщині. У частині регулювання сфери культури провідну роль відіграє уряд, оскільки створює необхідні передумови для збереження та розвитку національних культурних цінностей та благ, які слугують важливим підґрунтям для розвитку суспільства в цілому і виховання кожної окремої особистості. Розвиток сфери культури та належне державне регулювання цієї сфери стимулюють ефективну взаємодію між різними соціальними групами, а також є ключовим фактором розвитку туризму. Крім того, завдяки цьому створюється додатковий імпульс для подальшого соціально-економічного та політичного розвитку держави.

Під культурою, яка є об'єктом державного управління, у широкому розумінні мається на увазі сукупність різноманітних матеріальних і духовних цінностей і благ, створених суспільством, що характеризує певний рівень його розвитку в державі. Культурно-мистецькі заходи в державі здійснюються переважно закладами культури, якими вважаються музеї, театри, філармонії, демонстратори фільмів, клубні заклади, бібліотеки, видавництва, цирки, парки культури та відпочинку, школи естетичного виховання тощо.

Щодо культурного фонду України, то за даними Державної служби статистики за станом на кінець 2018 р. на державному обліку перебувало 130 тис. нерухомих пам'яток історії та культури, із них 65,7 тис. – археології, 45,6 тис. – історії, 2,4 тис. – монументального мистецтва, 15,9 тис. –

архітектури та містобудування, 311 одиниць – садово-паркового мистецтва, 8 одиниць – ландшафтні, 87 одиниць – науки і техніки [52].

Аналіз динаміки кількості закладів культури та мистецтва за період з 2013 р. до 2018 р. свідчить про скорочення кількості театрів на 9,8%, клубних закладів – 31,6% (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка кількості закладів культури та мистецтва в Україні упродовж 2013-2018 рр. [52]

Тип закладу культури та мистецтва	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.
Театри	125	136	131	135	140	113
Музеї	214	314	378	437	546	564
Бібліотеки	25 644	23 816	20 722	19 821	19 487	17 272
Демонстратори фільмів	27 211	16 100	6 877	3 330	2 196	1 118
Клубні заклади	25 146	22 954	20 408	19 149	18 593	17 195

Найсуттєвіше скорочення кількості таких закладів відбулось у частині бібліотек – 32,6% та демонстраторів фільмів – 95,9% [52]. Така тенденція є свідченням підвищення ролі інформатизації суспільства, а також поширенням продуктів кінематографії та літературного мистецтва у вільному доступі в мережі Інтернет, що нівелює наразі роль кінотеатрів та бібліотек.

Схожа тенденція спостерігається й під час аналізу динаміки відвідування закладів культури та мистецтва в Україні. За період з 2014 р. до 2018 р. зменшується кількість відвідувань театрів, концертних залів, музеїв, кінотеатрів, що підтверджує зрушення цінностей населення з духовних до більш матеріальних, зміщення пріоритетів у бік виживання, а не соціокультурного розвитку, спочатку з отриманням незалежності України у 2013 р., потім після фінансової кризи 2008 р. та до сьогодні (табл. 2.2).

Причинами такого становища справ є переважно брак коштів (цей чинник посилюється також в умовах постійного зростання цін на відвідування культурно-мистецьких заходів, коли, наприклад, індекс споживчих цін на послуги культури та відпочинку на кінець 2018 р. становив 137,9, що більше за аналогічний показник за такими групами, як транспорт і

зв'язок, освіта, охорона здоров'я, ресторани та готелі) та брак часу населення на культурно-розважальні заходи, що є переважно свідченням не дуже високого рівня добробуту громадян в державі. Україна в цьому аспекті належить до країн, де спостерігається прямий зв'язок між економічним складникам та рівнем культури нації.

Таблиця 2.2

Динаміка відвідування закладів культури та мистецтва в Україні

упродовж 2014-2018 рр. [52]

Тип закладу культури та мистецтва	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.
Кількість відвідувань театрів за рік, млн	8,3	5,7	6,2	6,6	5,6
Кількість слухачів на концертах за рік, млн	7,3	3,8	4,4	4,2	2,5
Кількість відвідувань музеїв за рік, млн	17,4	16,0	18,9	21,7	15,1
Кількість глядачів на кіносеансах за рік, млн	36	6	10	9	11

У частині видавничої діяльності з 2014 р. до 2018 р. спостерігається тенденція до зменшення тиражування книг та брошур в 1,9 рази (табл. 5.3). Але при цьому збільшилася частка україномовних книг з 47,1 % до 66,7 %. Річний тираж періодичних та продовжуваних видань за цей же період зріс у 9,7 рази, а середній разовий тираж газет – у 1,9 рази.

Таблиця 5.3

Динаміка обсягів випуску друкованих видань в Україні упродовж 2014-2018 рр. [52]

Тип видання	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.
Тираж видань книг та брошур, млн пр.	68	44	54	45	36
у тому числі українською мовою	32	29	33	25	24
Річний тираж періодичних та продовжуваних видань (крім газет), млн пр.	24	52	132	338	233
у тому числі українською мовою	17	12	25	66	41
Середній разовий тираж газет, млн пр.	21	48	80	55	40
у тому числі українською мовою	10	13	25	18	15

Загалом сфера культури в Україні перебуває на стадії модернізації та оновлення відповідно до європейських цінностей та прагнень щодо інтеграції у світову спільноту, а також вимагає певних зрушень у напрямі реформування. У цьому контексті останніми роками було реалізовано такі ключові напрями реформи у сфері культури: реформа пам'яткоохоронного законодавства; створення стимулів для кіновиробництва; фінансування культурно-мистецьких заходів; запровадження контрактної системи в театрах і закладах культури.

У Зведеному бюджеті України на 2019 рік заплановано подальше зростання номінальних видатків на культуру і мистецтво. Позитивна тенденція триватиме третій рік поспіль. 2017 року зафіксовано їхнє зростання на 21,4 %, 2018 року – на 46,2 %, 2019 р. очікується зростання щонайменше на 11,3 % (до 17166,7 млн. грн.). Зростання бюджетних видатків на культуру і мистецтво відбудеться як за рахунок Державного бюджету України, так і місцевих бюджетів (рис. 2.1).

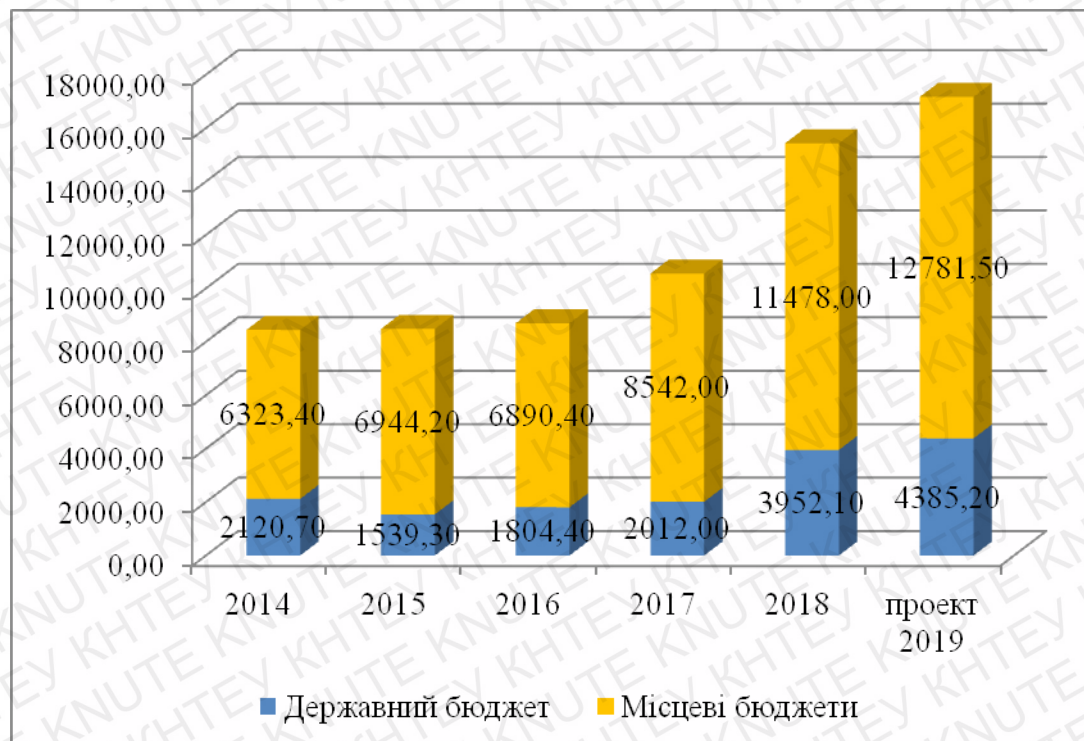

Рис. 2.1. Видатки Зведеного бюджету України на культуру та мистецтво упродовж 2014-2019 рр. (млн. грн.) [51]

Найбільше зростання номінальних видатків на культуру і мистецтво було зафіксовано минулого року. Так, за даними Державної казначейської служби України, 2018 року бюджетування культури та мистецтва зросло на 46,2 % порівняно з 2017 роком. Цей показник перевищив динаміку як Зведеного бюджету України загалом (26,4 %), так і динаміку інших соціальних сфер – освіти (37,3 %) та охорони здоров'я (35,6 %) зокрема.

Хоча спостерігається зростання видатків на культуру і мистецтво, їхня частка в структурі Зведеного бюджету України залишається дуже низькою, про що свідчить рис. 2.2.

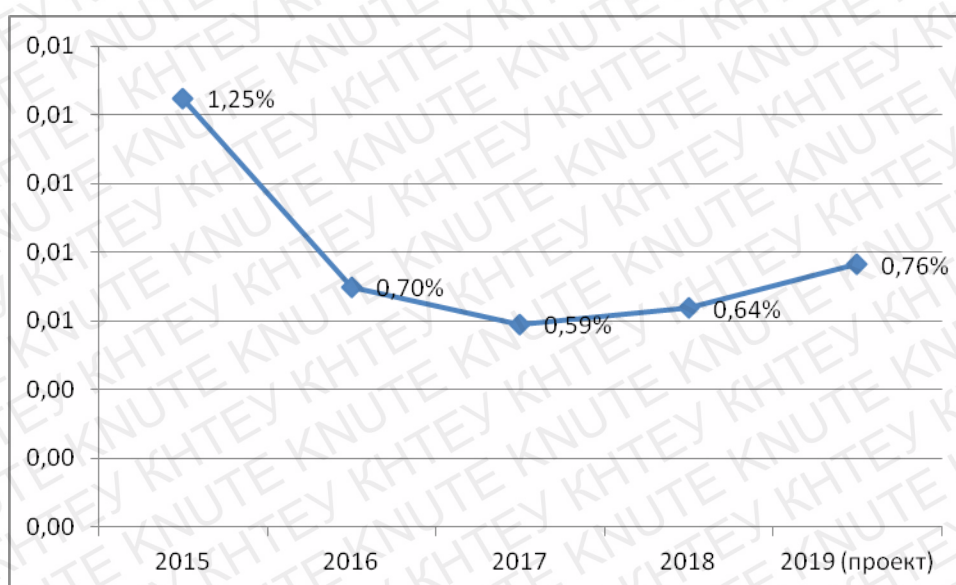

Рис. 2.2. Частка видатків на культуру та мистецтво у видатках Зведеного бюджету України за 2015-2019 рр.

Але найголовнішим є те, що зростання видатків на культуру і мистецтво два роки поспіль випереджало Індекс споживчих цін. Що дає підстави стверджувати не тільки про номінальне, але й про реальне зростання видатків на культуру і мистецтво у Зведеному бюджеті України. Попри реальне зростання видатків Зведеного бюджету України на культуру і мистецтво, що триває з 2017 року, цього, 2019 року, поки не вдасться досягнути бюджетування галузі бодай на рівні 2015 року. В інших соціальних сферах – освіті та охороні здоров'я – ситуація аналогічна (рис. 2.3).

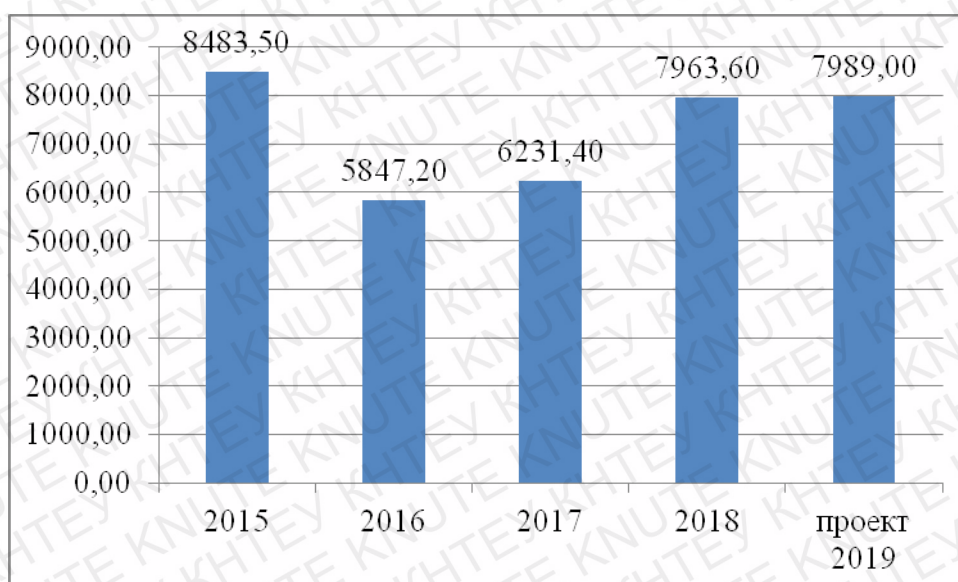

Рис. 2.3. Видатки Зведеного бюджету України на культуру та мистецтво у цінах за 2015-2019 рр.(млн. грн.) [51]

В Україні спостерігається високий рівень децентралізації у бюджетному фінансуванні культури та мистецтва. Протягом 2015-2017 рр. частка місцевих бюджетів сягала рекордних 82%. Хоча у 2018-2019 рр. поступово відновлюється докризовий показник – 75% [51].

Отже, у Зведеному бюджеті України на 2019 рік заплановано подальше зростання номінальних видатків на культуру і мистецтво. Позитивна тенденція триватиме третій рік поспіль. 2017 року зафіксовано їхнє зростання на 21,4 %, 2018 року – на 46,2 %, 2019-го очікується зростання щонайменше на 11,3 % (до 17166,7 млн. грн.). Зростання бюджетних видатків на культуру і мистецтво відбудеться як за рахунок Державного бюджету України, так і місцевих бюджетів.

2.2. Проблеми бюджетного регулювання розвитку культури в Україні

У сучасних умовах реформування бюджетної сфери формується відповідне розуміння сутності бюджету територіальних громад, яке має на меті перенесення акценту з формування місцевих бюджетів за принципом утримання бюджетних установ на результативність їх функціонування і ступінь якісного, ефективного надання послуг, наближення їх до безпосереднього споживача. Зміцнення фінансової забезпеченості місцевих бюджетів на основі використання сучасних фінансових механізмів, орієнтованих на якісне та ефективне використання бюджетних коштів, розглядається як дієвий інструмент підвищення ефективності управління коштами місцевих громад.

Бюджетна система є вагомим інструментом державного регулювання соціально-економічного розвитку суспільства. Останні роки відбувалося послідовне реформування та вдосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин. Важливість здійснюваних перетворень підтверджується закладенням принципу рівності і справедливості формування місцевих бюджетів, розмежуванням бюджетних повноважень між органами влади різного рівня шляхом раціонального й обґрунтованого розподілу бюджетних видатків відповідно до визначених завдань.

Удосконалення системи планування видатків місцевих бюджетів шляхом запровадження програмно-цільового методу сприятиме підвищенню прозорості бюджетних потоків, оскільки бюджетний процес в умовах програмно-цільового методу розглядається як ефективний комплекс заходів, спрямованих на виконання поставлених соціально-економічних значущих завдань. Цей метод дозволяє ув'язати стратегію та пріоритети розвитку держави й адміністративно-територіальних одиниць з фінансово-економічною складовою управлінської діяльності як на державному, так і на місцевому рівнях. Запровадження програмно-цільового методу дозволить підвищити ефективність використання коштів місцевого бюджету, виходячи з оцінювання досягнутих результатів конкретної бюджетної програми [39, с. 41].

Сукупність бюджетних програм місцевого самоврядування в галузях освіти, охорони здоров'я, культури, соціального забезпечення, фізичної культури та спорту, соціального захисту сім'ї, дітей та молоді, житлово-комунального господарства розроблено з урахуванням єдиних методологічних підходів до формування місцевих бюджетів за програмно-цільовим методом. Здійснення оцінки результативності бюджетних програм з метою забезпечення якісного та кількісного аналізу стану їх виконання потребує розробки і впровадження цілісної концепції, використання якої забезпечить прийняття відповідних рішень стосовно коригування програм, стратегії їх реалізації. Розроблено та запропоновано методологічні засади оцінки результативності бюджетних програм при складанні та виконанні місцевих бюджетів за програмно-цільовим методом, що ґрунтуються на системі відповідних інтегрованих показників. Ефективність і послідовність діяльності органів місцевого самоврядування залежить від системного стратегічного бачення основних напрямів розвитку місцевих громад у перспективі. Такий підхід дозволяє врахувати галузеві особливості, скоординувати дії всіх учасників бюджетного процесу для досягнення поставлених стратегічних цілей.

Середньострокове планування видатків місцевого бюджету полягає у визначенні розпорядниками бюджетних коштів плану своєї діяльності на середньостроковий період та обсягу коштів, необхідних для досягнення цілей на цей період відповідно до програмних документів соціально-економічного розвитку держави та територій. Метою середньострокового планування видатків місцевого бюджету є забезпечення більш ефективного використання обмежених бюджетних ресурсів завдяки реалістичній оцінці майбутніх бюджетних надходжень та визначенню пріоритетів у фінансуванні видатків бюджету шляхом прогнозування на декілька бюджетних періодів.

Перехід до перспективного планування видатків місцевих бюджетів надасть учасникам бюджетного процесу можливість узгодити свої стратегічні плани діяльності з наявними бюджетними коштами як у рамках

підготовки проекту місцевого бюджету на плановий рік, так і на наступні за плановим бюджетні періоди. Зазначене сприятиме переходу до формування довгострокової бюджетної політики на рівні місцевого самоврядування [21, с. 43].

Місцеві органи влади можуть застосовувати середньострокове планування бюджетних видатків для того, щоб зосередити увагу на довгострокових цілях, оцінити свої можливості та визначити стратегію досягнення результатів. Якщо процес планування здійснюється ефективно, він допомагає органам місцевого самоврядування визначити пріоритети у спрямуванні фінансових ресурсів; розробити ефективні заходи реалізації бюджетної політики; проаналізувати можливі наслідки прийнятих рішень; ефективно реагувати на обставини, які змінюються; удосконалити управління установою і підвищити результативність її роботи.

Середньострокове планування видатків місцевого самоврядування є безперервним, багаторівневим і централізованим процесом, який спрямований на уникнення дисбалансу між видатками та потребою для реалізації заходів бюджетної політики з надання місцевими органами влади суспільних послуг згідно визначених пріоритетів.

Запровадження системи перспективного планування видатків місцевих бюджетів відкриває такі можливості: підтримка збалансованості державного та місцевих бюджетів, узгодження стратегічних планів діяльності головних розпорядників коштів з наявними бюджетними ресурсами; посилення контролю за дотриманням принципу результативності видатків та доцільності продовження їх фінансування у перспективі; прогнозування майбутніх тенденцій і впровадження необхідних заходів для досягнення запланованого результату, підвищення передбачуваності державної та місцевої бюджетної політики; підвищення відповідальності головних розпорядників за ефективне та раціональне використання бюджетних коштів.

Протягом 2015-2017 рр. динаміка Державного бюджету України випереджала динаміку видатків Міністерства культури України. Культура і

мистецтво не були пріоритетними сферами фінансування. Що й не дивно, зважаючи на необхідність зміцнення обороноздатності країни, погашення зовнішніх державних боргів, рефінансування та підтримки банківської системи України тощо. Однак у 2018-2019 рр. відбуватиметься випереджаюче зростання видатків Міністерства культури України по відношенню до загальних видатків Державного бюджету (2018 року – 158,7 % проти 122,5 %; 2019 року – 152,4 % проти 118,2 %) [50].

Плановані на 2019 рік видатки розвитку Міністерства культури України зростають у 4,6 рази, з 187,6 млн. грн. до 861,2 млн. грн. Вперше видатки розвитку Міністерства культури України досягнуть рекордних 13,4% бюджету Міністерства. Щоправда, близько 60 % видатків розвитку буде спрямовано на спорудження нових об'єктів, потреба ж у капітальних ремонтах, реставрації та реконструкції вже існуючих будівель закладів культури і мистецтва, охорони пам'яток культурної спадщини залишатиметься непрофінансованою.

Найбільше видатків розвитку буде проведено за такими програмами: КПКВК 1801280 «Будівництво об'єктів загальнодержавного значення у сфері культури» – 523 млн. грн.; КПКВК 1801170 «Загальнодержавні заходи у сферах культури та мистецтв, охорони культурної спадщини, вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей, державної мовної політики, міжнаціональних відносин, релігії та захисту прав національних меншин» – 207,9 млн. грн. [50].

Динаміку видатків по загальному фонду за 2016-2019 рр. у розрізі окремих кодів програмної класифікації видатків та кредитування бюджету (КПКВК) можна прослідкувати у Додатку А. Фінансування бюджетних програм Міністерства культури України у номінальних показниках по спеціальному фонду зростає на 9,8 %. Динаміку видатків по спеціальному фонду за 2016-2019 рр. у розрізі окремих кодів програмної класифікації видатків та кредитування бюджету (КПКВК) можна прослідкувати у Додатку

Б. Розподіл видатків Міністерства культури України на видатки споживання і видатки розвитку представлені на рис. 2.4.

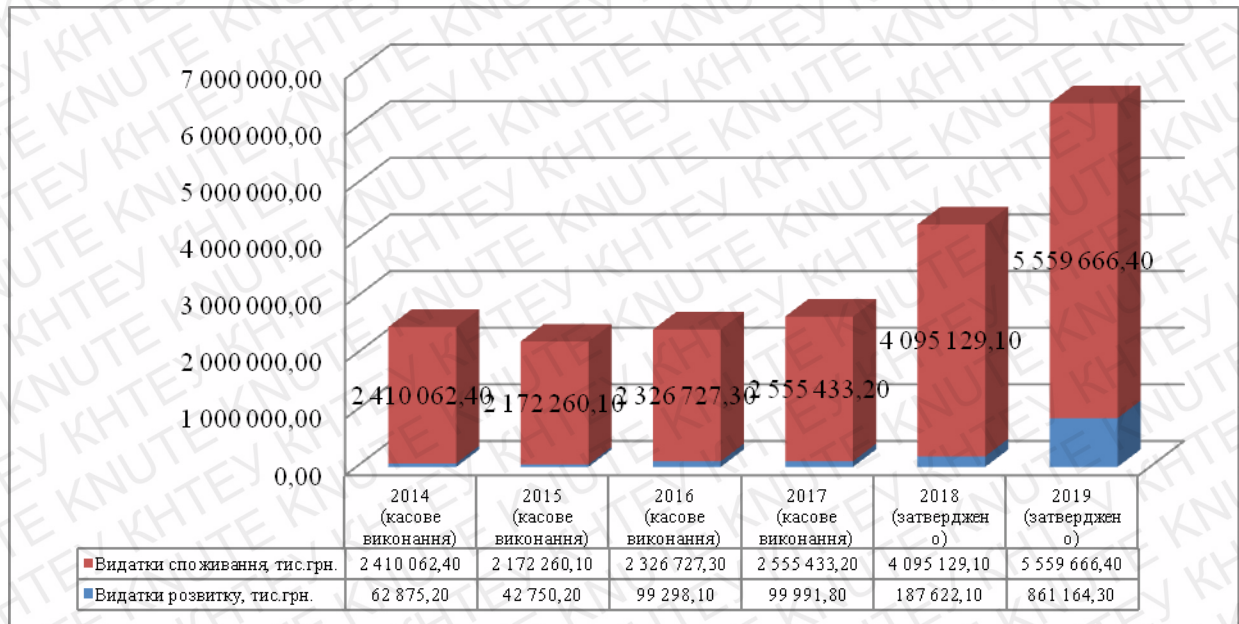

Рис. 2.4. Розподіл видатків Міністерства культури України на видатки споживання і видатки розвитку упродовж 2014-2019 рр. [50]

Отже, фінансування бюджетних програм Міністерства культури України у номінальних показниках по загальному фонду зросте 2019 року на 55,4%. Половину всіх видатків Міністерства культури України за загальним фондом планується спрямувати на: освіту і підготовку кадрів для сфери культури – 1 084 млн. грн.; фінансову підтримку національних театрів – 1 055 млн. грн.; підтримку кіно – 1 018 млн. грн.

Реалізація механізму бюджетного регулювання культури передбачає використання двох основних груп інструментів: бюджетних, заснованих на нормативно-розрахункових методах; податкових, пов'язаних із забезпеченням бюджетів різних рівнів податковими джерелами доходів.

Що стосується другої форми розподілу податкових надходжень між державним і місцевими бюджетами, а саме часткового відрахування від «загальнодержавних» податків, то тут лежить інший принцип. Місцева влада в цьому випадку позбавлена можливості участі в податковій діяльності держави, вона лише отримує певну частку вже готових надходжень від тих

чи інших «загальнодержавних» податків. Не можна сказати, що при цій формі місцеві органи управління не зацікавлені в результатах податкової політики держави. Навпаки, вони зацікавлені в цьому: чим більше податкові надходження, тим більше абсолютна частка, що належить даному регіону.

Відносини центральних і місцевих органів управління при цьому позбавлені належної гнучкості, оскільки відрахування місцеві органи управління отримують автоматично. Ця форма схожа на системі субвенцій. Побудова місцевих бюджетів цілком на такій формі організації бюджетного механізму розвиває утриманські настрої у місцевих органів управління.

Централізація грошових коштів зумовлена необхідністю безперебійного кругообігу в масштабах всього національного господарства, для забезпечення функціонування економіки в цілому. Акумуляовані кошти розподіляються і використовуються на фінансування витрат, необхідних для виконання державою своїх функцій в соціальній сфері, вирішенні завдань оборонного характеру, громадського порядку, управління, а також фінансування пріоритетних галузей економіки. І в цих умовах бюджет, виступаючи централізованим фондом, забезпечує здійснення централізованого державного регулювання економікою через властивий йому механізм.

Відповідно, нормальне функціонування господарського механізму неможливо без вдосконалення бюджетних відносин, без послідовного проведення науково розробленої бюджетної політики, без наявності ефективної системи управління бюджетним процесом. Перехід до економіки, керованої ринком, корпораціями та державою, вимагає глибокої реконструкції державного бюджету, фінансів підприємств і галузей, стрибкоподібного розвитку нового блоку фінансових відносин регіонального та місцевого рівнів, позабюджетних фондів.

Новий тип бюджету ґрунтується на категорії суспільних благ, що надаються державою членам суспільства, платникам податків. Даний підхід властивий ринковим поглядам на бюджет, трансформації його функції в

сучасному житті. Держава формує бюджет для того, щоб мати можливість надавати особливі блага, суспільні товари, покликані задовольняти спільні потреби (продукція оборонного характеру, інфраструктура, блага науки, культури, освіти, управління).

За допомогою бюджету проявляється контрольна функція регулювання національної економіки. Це, перш за все, здійснення контролю за рухом бюджетних ресурсів, своєчасністю і повнотою надходження фінансових ресурсів, ефективністю їх використання.

У ринкових умовах бюджет виступає основним інструментом макроекономічної стабілізації, і це його властивість особливо важливо в регулюванні розвитку економіки. В даному напрямку бюджетний механізм дозволяє уряду реалізовувати діяльність, спрямовану на забезпечення економічного зростання, повної зайнятості і стабільного рівня цін. Рівновага в економічній системі, яке встановлюється на основі ринкової самонастроювання економіки, може супроводжуватися високим рівнем безробіття або надмірною інфляцією. Головні інструменти в рішенні цієї задачі – фіскальні та грошові механізми.

Отже, відповідно до загальних рекомендацій, для проведення політики стабілізації необхідно збільшувати державні витрати на бюджетне регулювання культури і зменшувати податки для стимулювання витрат приватного сектора в періоди високого безробіття або відповідно скорочувати державні витрати і підвищувати податки з тим, щоб скорочував витрати приватний сектор у періоди, коли суспільство найбільше турбує інфляція.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

3.1. Перспективні напрями бюджетного регулювання розвитку культури в Україні

До прийняття Бюджетного Кодексу України методика планування та використання бюджетних видатків засновувалася на затратному механізмі управління видатками бюджету. При реалізації такого механізму увага концентрується на контролі за цільовим використанням бюджетних ресурсів та виконанні планових показників. Формування останніх здійснюється шляхом індексації фактичних видатків з їх розбивкою за напрямками використання бюджетних коштів та економічними операціями. При застосуванні означеної практики розпорядники бюджетних коштів прагнуть до збільшення вихідних параметрів фінансування (наприклад, збільшення штатних одиниць або штучне завищення споживачів у бюджетних послугах), переслідуючи єдину ціль, – одержання додаткових коштів з бюджету. Виникає ситуація, при якій обсяги видатків щорічно необґрунтовано прирощуються.

Не пов'язуючи видатки з очікуваними результатами, які мають бути досягнуті у наслідок прийняття бюджетних рішень, неможливо ідентифікувати їх відповідність цілям бюджетної політики, оскільки визначені цілі формалізуються у результати виконання заходів, які не вимірюються у вартісних одиницях. Відсутність формалізованих механізмів перерозподілу бюджетних ресурсів від менш ефективних до більш ефективних напрямків використання, у свою чергу, не дозволяє з'ясувати доцільність реалізації тієї або іншої бюджетної програми, визначити пріоритети фінансування та розробити програму діяльності виконавчих

органів для досягнення окреслених цілей, а також не дає можливість оперативно реагувати на змінюваність потреб суспільства, які задовольняються за рахунок бюджетних ресурсів [19, с. 71].

В контексті зазначеного, слід звернути увагу на те, що взаємозв'язок бюджетних програм із стратегічними документами здійснюється через завдання державних цільових програм. У разі, якщо головний розпорядник стає виконавцем цільової програми, то фінансування останньої має забезпечуватися бюджетними коштами, а відтак її завдання формулюють мету певної бюджетної програми. Проте не дивлячись на очевидний взаємозв'язок цільових і бюджетних програм, вони мають суттєві відмінності, які надані у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика ознак державної цільової та бюджетної програм (згруповано на основі [9, с. 35])

Державна цільова програма 1	Бюджетна програма 2
Передумови виникнення	
Вирішення завдань, обумовлених стратегічними цілями соціально-економічного розвитку держави, які не можуть бути вирішеними без прямого державного фінансового впливу	Необхідність пов'язати обсяги виділених асигнувань з очікуваними результатами для забезпечення потреб суспільства у благах, які не можуть бути надані іншим суб'єктом, ніж держава
Цілепокладання	
Спрямовані на реалізацію пріоритетів соціально-економічного розвитку держави, галузей економіки, регіонів, забезпечення інноваційного розвитку та утворення науково-технічного потенціалу	Забезпечуються поточні потреби суспільства у благах шляхом надання бюджетних послуг відповідно до плану діяльності розпорядника бюджетних коштів
Термін виконання	
Програма виконується у термін, встановлений для вирішення конкретної проблеми, тобто строк життєдіяльності програми не обмежується бюджетним періодом	Обмежуються термінами фінансового року для виконання.
Ресурсне забезпечення	
Крім бюджетних ресурсів, залучаються ресурси суб'єктів господарювання (інвестиції, кредити, гранти тощо).	Кошти державного, місцевих бюджетів.
Процедура визначення виконавців	
Державний замовник здійснює конкурсний відбір виконавців заходів та завдань програми, а також координує їх діяльність.	Відповідно до бюджетних призначень головний розпорядник одержує повноваження щодо реалізації програми

		та призначає відповідальних виконавців.
Продовження табл. 3.1		
1	2	
Виконавці		
Підприємства, установи та організації незалежно від форм власності залучаються до виконання програми на конкурсних засадах, а також головні розпорядники бюджетних коштів.	Органи виконавчої влади в особі головних розпорядників, розпорядників й одержувачів бюджетних коштів.	
Визначальні особливості процесу формування програми		
У складі однієї державної цільової програми можуть співіснувати різні за напрямками розпорядно-виконавчої системи бюджетні програми.	Одній бюджетній програмі відповідає один функціонально визначений головний розпорядник бюджетних коштів	

Зазначені у табл. 3.1 особливості організації виконання державних цільових та бюджетних програм, перш за все, обумовлені джерелами їх фінансування. Саме ця ознака є визначальною для трактування поняття «державна цільова програма». Для виконання державних цільових програм залучаються кошти не тільки Державного бюджету, а й надходження від зацікавлених у реалізації програми державних, недержавних підприємств та організацій за рахунок відшкодування від прибутку, благодійного внеску, створеного фонду тощо. Крім цього, фінансування державних цільових програм може здійснювати за пайовою участю іноземних та вітчизняних інвесторів.

Окрім вищезазначеного, імплементація програмно-цільового методу (ПЦМ) при формуванні бюджетних видатків на культурну сферу в Україні на місцевому рівні передбачає:

- затвердження бюджетних програм відповідними місцевими радами пілотних регіонів (крім бюджетів сіл, селищ, міст районного значення);
- моніторинг виконання затверджених бюджетних програм та показників їх виконання;
- внесення змін до програмного забезпечення в частині обслуговування місцевих бюджетів за ПЦМ;

– розширення кола учасників експерименту – проведення навчання представників фінансових управлінь, головних розпорядників коштів місцевих бюджетів, розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, працівників територіальних органів казначейської служби [33, с. 7].

Аналізуючи ПЦМ як інструмент реформування місцевих бюджетів при формуванні бюджетних видатків на культурну сферу в Україні, цікавимося, наскільки ефективним та доцільним є запровадження даного методу бюджетного планування на місцевому рівні в Україні.

Підсумовуючи, зазначимо, що головна ідеологія ПЦМ при формуванні бюджетних видатків на культурну сферу в Україні полягає у відході від принципу утримання та поступовому переході до принципу досягнення результатів, а це, своєю чергою, вимагає чіткого визначення кінцевих результатів, яких хоче досягнути та чи інша територіальна громада. Водночас, цей метод дозволяє оптимізувати ефективність та послідовність бюджетних асигнувань, при чому рішення у сфері ефективності бюджетного процесу базуються на таких чинниках, як якість послуг та їхня корисність для громади. Окрім того, у новому форматі бюджет є зрозумілим для пересічного громадянина. Завдяки цьому діяльність влади стає більш прозорою, а посадовці почуваються більш відповідальними. Прозорість бюджету та доступ громадськості до нього – це ключові передумови, що забезпечують вищу ефективність бюджетного процесу та дозволяють запобігти неналежному використанню громадських коштів. Вдосконалення бюджетного процесу через запровадження ПЦМ дає місцевій владі змогу переорієнтувати кошти на більш успішні сфери діяльності та ефективно використовувати бюджетні ресурси, а також частково досягнути мети реформування місцевих бюджетів – зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування, посилення впливу системи формування місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток та поліпшення добробуту громадян України. Також варто пам'ятати, що застосування ПЦМ при формуванні бюджетних видатків на культурну сферу в Україні є однією із вимог для

країн – членів ЄС. З огляду на актуальність євроінтеграційних процесів в Україні застосування ПЦМ на місцевому рівні є одним із необхідних кроків у цьому напрямі [24, с. 297].

Однак, на нашу думку, імплементація нового для нас методу бюджетного планування у фінансову практику не може стати «панацеєю» від усіх проблем. Вважаємо, що будь які інновації мають бути використані лише як каталізатор для пришвидшення досягнення визначених державою, регіоном чи територіальною громадою цілей при формуванні бюджетних видатків на культурну сферу в Україні.

Бюджет виступає одним з основних інструментів реалізації перерозподільної функції державного регулювання. Розподіл доходів, яке забезпечує конкурентний механізм, приводить до соціального розшарування і бідності в силу обставин, що знаходяться поза контролем людини, невіддільні йому. Суспільство бере на себе турботу про незаможних громадян через податкове перерозподіл доходів, прийняття програм соціального захисту. Наприклад, виплати по соціальному страхуванню, медичної допомоги, допомоги по безробіттю і т.д. Державою фінансуються програми, що забезпечують можливість отримання освіти незалежно від доходів сім'ї, субсидій на підтримку цін на ряд сільськогосподарських продуктів та ін.

Відносно новим інструментом розподілу фінансових ресурсів держави між суб'єктами економіки стали бюджетні програми розвитку, проте вони, як і державний бюджет в цілому, не дають можливості оцінити частку держсектору як одержувача інвестиційних ресурсів держави, хоча створення механізму такої оцінки не викликає принципових труднощів. Ідея створення бюджетних програм розвитку як частини інвестиційного бюджету з особливим статусом виникла через необхідність мати такий інструмент державного регулювання, який, по-перше, забезпечує досягнення не тільки чисто економічних, а й соціальних цілей, а, по-друге, ґрунтується переважно на ринкових принципах. У зв'язку з цим можна визначити дві групи

пріоритетів, відповідно до яких має здійснюватися виділення коштів бюджету розвитку на підтримку державного сектору економіки: антикризові і стимулюючі.

Виділення ресурсів на підтримку антикризового спрямування не переслідує мети отримання прямого економічного ефекту. Їх потрібно адресувати, по-перше, на фінансування проектів з підтримки тих виробництв, які необхідні для пропорційного розвитку економіки в цілому, але не відповідають критеріям ринкової ефективності; по-друге, на фінансування проектів з реструктуризації об'єктів, функціонування яких стримує розвиток будь-якого конкретного сегмента економіки. Стимулююча напрямок пов'язаний в першу чергу з підтримкою перспективних виробництв і видів діяльності і має забезпечувати швидку окупність і високу ефективність капіталовкладень. Цю ефективність слід розглядати не тільки у вузько комерційному плані, але і з позицій держави як керуючого суб'єкта з урахуванням можливих соціальних наслідків реалізації проекту. Велике значення в рамках даного напрямку надається також збереженню та відтворенню інтелектуального потенціалу.

Отже, формування механізму ефективного бюджетного регулювання в Україні є складним процесом, пов'язаний з подоланням юридичних, соціально-економічних, організаційних, психологічних та інших труднощів. Найважливішим якістю бюджетної системи країни є її цілісність. Жоден з рівнів цієї системи не може вважатися важливіше іншого: кожному відводиться своя роль, і будь-який з них не замінимо в єдиному механізмі фінансового забезпечення життєдіяльності держави.

3.2. Імплементация європейського досвіду прогнозування видатків на розвиток культури в Україні

Із розвитком світової економіки та системи державних фінансів стає дедалі зрозуміліше, що для якісного управління державними фінансами

недостатньо однорічної моделі бюджетного планування. Багато урядових програм потребують середньострокового прогнозу їх виконання. Середньострокове бюджетне планування дає змогу підвищити ефективність сфери державних фінансів, забезпечити стабільність та стале зростання. У відповідь на світову економічну кризу, яка призвела до рецесії в деяких країнах Європи, Єврокомісія розробила рекомендації стосовно встановлення фіскальних правил на середньострокову перспективу, що дало можливість обмежити рівень дефіциту бюджету, взяти під контроль зростання державного боргу, ефективно перерозподілити потоки державних коштів. Цей досвід заслуговує на детальне вивчення в контексті можливостей його адаптації в Україні.

В українському законодавстві середньострокове бюджетне планування і прогнозування (СБПП) врегульовано ст. 21 Бюджетного кодексу України [1]. Згідно з категоріальним апаратом Кодексу, термін «планування» застосовується до бюджетного планового періоду, а термін «прогноз» використовується для позначення передбачень на два роки, наступні за плановим. В європейській термінології для характеристики всього процесу середньострокового планування використовується термін «medium term budgetary framework», тобто середньостроковий бюджетний механізм. Ми застосовуватимемо термін СБПП для позначення цього механізму з метою уникнення термінологічних невідповідностей з українською практикою.

СБПП виявилось ефективним інструментом для підвищення фіскальної дисципліни та покращання стану державних фінансів у багатьох країнах світу. На сьогодні у більшості країн Європи необхідність середньострокового бюджетного планування законодавчо затверджена. Бюджетним плановим періодом є один рік, однак щороку бюджет формується згідно із середньостроковим планом, який складено на поточний рік, а також на декілька наступних років. У Євросоюзі стандартом вважається модель «наступний за поточним + два наступні роки». Поточний рік є бюджетним, відповідно, на цей рік складаються і бюджет, і прогноз. Офіційно

середньостроковим прогнозом називають лише ту частину плану, що охоплює наступний за поточним рік, а також кілька наступних років.

У міжнародній практиці виокремлюють чотири найбільш поширені концептуальні підходи до державного управління сферою культури, обґрунтовані канадськими дослідниками Г. Шартраном та К. Маккахі:

- політика «помічника» – фінансова підтримка сфери культури здійснюється державою переважно у вигляді «зустрічних» субсидій, що стимулюють приватні та колективні вкладення в цю сферу (США);

- політика «архітектора» – фінансування здійснюється відповідним міністерством або іншим відповідальним за сферу культури державним органом, а культурна політика стає невід'ємною складовою частиною загальної соціальної політики держави, метою якої визначається нарощування культурного рівня населення держави (Західна Європа, зокрема, Франція);

- політика «інженера» – держава стає власником матеріальної бази сфери культури, а основними цілями культурної діяльності є питання виховання та освіти (Східна Європа);

- політика «мецената» – у державі функціонують ради мистецтв, що мають право на одержання спеціальних державних фондів та розподіл цих коштів між підгалузями культури й мистецтва та слідкують за невтручанням державних інституцій у творчий процес організацій та установ, які таку фінансову допомогу отримують (англосаксонські країни) [17, с. 212].

Найбільш ефективними на сьогоднішній день у зарубіжних державах стали «американська» та «британська» моделі державної культурної політики (успішно реалізуються в США, Великобританії, Ірландії, Фінляндії), які вважаються «ринковими» та полягають у виокремленні конкретних цілей, змісту, характеристик та результатів державної політики у сфері культури. У межах такої політики реалізується принцип політичного невтручання у справи сфери культури та у прийняття рішень у частині розподілу фінансових коштів у межах галузі. Унаслідок такого підходу останнім часом

була сформована так звана модель управління сферою культури «на відстані витягнутої руки» («the arms-length principle»), яка передбачає прийняття багатьох управлінських рішень у сфері культури за участі незалежних інституцій, наприклад, Національні ради у справах мистецтва (Великобританія), Національний фонд підтримки мистецтва (США) [20, с. 315].

Як зазначає Л. А. Васютинська, у сучасних умовах, коли в державах активно впроваджується політика децентралізації, цей процес активно поширюється й на управління сферою культури [9, с. 53]. У деяких країнах, зокрема, Франції, було засновано регіональні дирекції у справах культури, які підпорядковувалися центральним органам влади, а в Данії та Швеції окремі повноваження у сфері культури надавалися місцевим органам влади, однак держава залишала за собою право приймати рішення з найважливіших ключових питань. А в низці країн, таких як Австрія, Бельгія, Німеччина, Швейцарія, навпаки, держава здійснює лише незначні координаційні або допоміжні функції в галузі управління сферою культури, а правом приймати рішення у сфері регіональної культурної політики наділені муніципальні адміністрації.

Узагальнена модель державної культурної політики включає в себе п'ять основних елементів:

- сфера управління – сектори та галузі, які вважають «творчими» (наприклад, образотворче мистецтво, виставкова діяльність, теле- і радіомовлення, демонстрація фільмів тощо);
- інструменти – засоби регулювання та підтримки сфери культури (зокрема, субсидії, податкові пільги, врегулювання питань власності);
- інституціональна структура – сукупність інститутів, які регулюють взаємовідносини у сфері культури (наприклад, міністерство, управління, служба, департамент тощо);
- процес прийняття рішень – спосіб або метод прийняття рішень з питань, що прямо або опосередковано стосуються сфери культури

(консультативно-дорадче прийняття рішення, державна директива, із залученням громадськості, децентралізоване управління та ін.);

- правила, норми та традиції, що визначають взаємодію між вищенаведеними елементами.

В Україні систему державного управління сферою культури можна зобразити таким чином (рис. 3.1).

и, Комітет з питань куль
ських об'єднань держави
вирішувальний уряд і закон
нормативно-правові акти
ики, телебачення та раді

льтури -стра
лжувальних ме
Про бібліоте
ента Україн
ері.

нів;
оектів.

Рис. 3.1. Система державного управління сферою культури в Україні
(побудовано автором)

Порівняння наведеної системи з існуючими зарубіжними моделями державного управління сферою культури надає змогу констатувати більш вузький спектр використання інструментів державного регулювання сфери

культури в Україні та незначний рівень їх реалізації на практиці. Натомість, наприклад, в європейських державах існує розвинений механізм державного фінансування сфери культури шляхом впровадження специфічних податків (зокрема, податок від торгівлі книжками спрямовується на фінансування літературної діяльності, податок на прибуток нових телеканалів – на підтримку кіноіндустрії і виробництва аудіо- та відеопродукції, податок від театральної й концертної діяльності – на розвиток театрального мистецтва) [36, с. 65]. У деяких країнах, таких як Франція, Італія, Німеччина, Великобританія поширений механізм надання гарантій по кредитах різним суб'єктам сфери культури. Також у більшості європейських держав розвиваються додаткові джерела фінансування сфери культури, у тому числі для таких цілей використовуються надходження від лотерей та азартних ігор, прибуткових галузей культури тощо [48, с. 43-44].

Крім того, на відміну від ефективних моделей управління сферою культури, які використовують розвинені держави, в Україні рішення, що стосуються сфери культури, мають здебільшого централізований характер та приймаються відповідними державними структурами. На противагу цьому в західних реаліях просувається принцип децентралізації, а також застосовується досвід управління на основі консультативно-дорадчого підходу, коли рішення приймають спеціальні ради, фонди тощо, а держава виконує лише координаційну роль.

Сучасна модель середньострокового бюджетування передбачає використання «ковзного» плану, тобто прогнозні дані регулярно оновлюються шляхом коригування наявних прогнозів згідно з поточною економічною ситуацією. Щороку (або частіше) відповідний орган формує оновлений прогноз за схемою «наступний за поточним + N наступних років». Бюджетний процес відбувається з урахуванням середньострокових прогнозів та планів.

На основі імплементації європейського досвіду бюджетного регулювання проведемо прогнозування видатків на розвиток культури в Україні на основі побудови лінійного тренду (рис. 3.2).

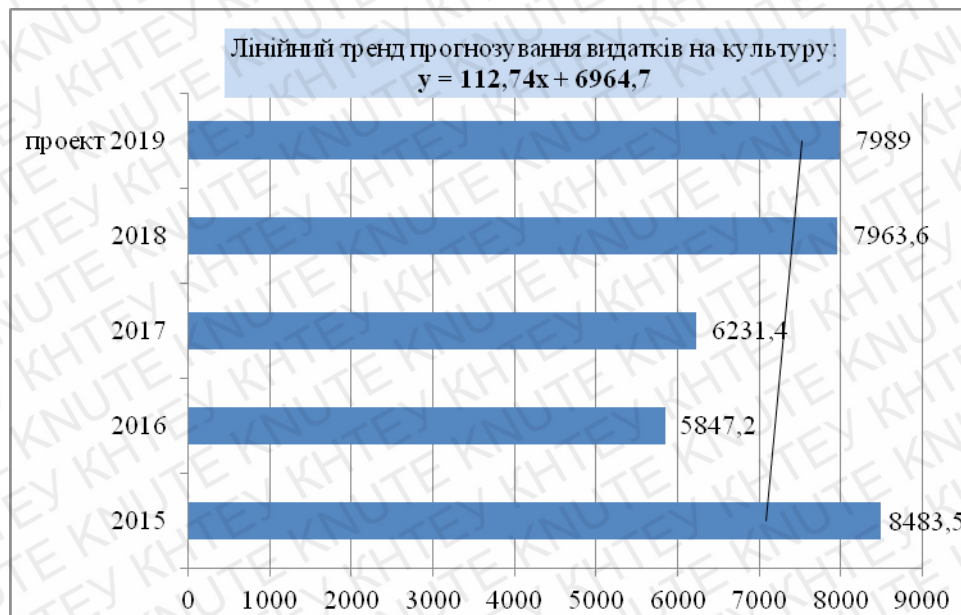

Рис. 3.2. Лінійне прогнозування видатків на розвиток культури в Україні на основі імплементації європейського досвіду бюджетного регулювання (млн. грн.)

Планування видатків здійснюється за затвердженими правилами, які виконуються з метою стабілізації державних фінансів та недопущення надмірного зростання дефіциту. Так, на основі проведеного прогнозування маємо лінійний тренд зміни видатків на культуру: $y = 112,74x + 6964,7$. Так, визначимо прогнозні значення видатків на розвиток культури в Україні на основі імплементації європейського досвіду бюджетного регулювання на 2020-2022 р.:

$$2020 \text{ рік: } y = 112,74 \cdot 6 + 6964,7 = 7641,1 \text{ млн. грн.}$$

$$2021 \text{ рік: } y = 112,74 \cdot 7 + 6964,7 = 7753,9 \text{ млн. грн.}$$

$$2022 \text{ рік: } y = 112,74 \cdot 8 + 6964,7 = 7866,6 \text{ млн. грн.}$$

На рис. 3.3 наведемо динаміку запланованого рівня видатків на розвиток культури в Україні на основі імплементації європейського досвіду бюджетного регулювання.

Рис. 3.3. Динаміка запланованого рівня видатків на розвиток культури в Україні на основі імплементації європейського досвіду бюджетного регулювання (млн. грн.)

Так, плануємо зростання видатків на розвиток культури в Україні на 225,5 млн. грн. або на 2,95%.

Отже, сучасний стан державного управління сферою культури в Україні характеризується трансформаційними процесами та адаптацією до європейських стандартів. Найбільш ефективними на сьогоднішній день у зарубіжних державах зарекомендували себе такі підходи, які втілюють в собі принцип політичного невтручання у прийняття рішень та розподіл коштів у межах галузі, просувається принцип децентралізації, застосовується досвід управління на основі консультативно-дорадчого підходу. В Україні ж, навпаки, рішення у сфері культури приймають переважно централізовано відповідні державні структури. Також вимагає диверсифікації механізм фінансування сфери культури в Україні, який реалізується в основному лише через бюджети різних рівнів, що є недостатнім. Для порівняння, у зарубіжних країнах практикується фінансування сфери культури шляхом впровадження специфічних податків, надання гарантій по кредитах суб'єктам сфери культури, пошук додаткових джерел фінансування.

ВИСНОВКИ

Отже, за результатами проведеного дослідження варто зробити відповідні висновки:

1. Визначено, що механізм бюджетного регулювання територіального розвитку, включаючи в себе сукупність інструментів і їх форм, за допомогою яких здійснюється розподіл і перерозподіл коштів між бюджетами різного рівня з метою вирівнювання доходної бази нижчестоящих бюджетів, створює можливості вирівнювання умов життя населення, що проживає на різних територіях. З цією метою при використанні різних фінансових інструментів здійснюється розподіл державних доходів як між суб'єктами одного рівня, так і між центром, регіонами і місцевими органами. Їх застосування спрямоване на вирівнювання рівнів бюджетної забезпеченості територій і базується на законодавчому розмежування бюджетних витрат і доходів у сфері регулювання культури на постійній основі.

2. Досліджено, що бюджетна політика країн ЄС та України формується під впливом історичних і національних особливостей, соціально-економічної і політичної ситуації, стратегії соціально-економічного розвитку країни і обумовлює різний ступінь та рівень перерозподілу ВВП через бюджет, пріоритетність напрямків бюджетного фінансування, додержання принципів збалансованості бюджетних доходів і видатків. Результати проведеного дослідження засвідчують, що у більшості країн ЄС рівень централізації ВВП у середньому становить 44,54 %, що є характерним для західноєвропейської моделі фінансових відносин. Відповідно до рівня бюджетної централізації ВВП в Україні переважає американська модель фінансових відносин.

3. Проаналізовано, що в Україні спостерігається високий рівень децентралізації у бюджетному фінансуванні культури та мистецтва. Протягом 2015-2017 рр. частка місцевих бюджетів сягала рекордних 82%.

Хоча у 2018-2019 рр. поступово відновлюється докризовий показник – 75%. У Зведеному бюджеті України на 2019 рік заплановано подальше зростання номінальних видатків на культуру і мистецтво. Позитивна тенденція триватиме третій рік поспіль. 2017 року зафіксовано їхнє зростання на 21,4 %, 2018 року – на 46,2 %, 2019-го очікується зростання щонайменше на 11,3 % (до 17166,7 млн. грн.). Зростання бюджетних видатків на культуру і мистецтво відбудеться як за рахунок Державного бюджету України, так і місцевих бюджетів.

4. Виявлено, що плановані на 2019 рік видатки розвитку Міністерства культури України зростають у 4,6 рази, з 187,6 млн. грн. до 861,2 млн. грн. Вперше видатки розвитку Міністерства культури України досягнуть рекордних 13,4% бюджету Міністерства. Щоправда, близько 60 % видатків розвитку буде спрямовано на спорудження нових об'єктів, потреба ж у капітальних ремонтах, реставрації та реконструкції вже існуючих будівель закладів культури і мистецтва, охорони пам'яток культурної спадщини залишатиметься непрофінансованою.

5. Зазначено, що в Україні існує система переважно бюджетного фінансування сфери культури, що робить її уразливою через постійний дефіцит бюджетних коштів у періоди економічних труднощів, політичних криз і особливо під час фактичних військових дій на сході країни. В умовах обмеженості фінансових ресурсів в Україні надзвичайно актуальним питанням залишається оптимізація складу та структури видатків бюджету України та посилення контролю за видатками бюджету на фінансування культури і мистецтва.

6. Обґрунтовано, що сучасний стан державного управління сферою культури в Україні характеризується трансформаційними процесами та адаптацією до європейських стандартів. Найбільш ефективними на сьогоднішній день у зарубіжних державах зарекомендували себе такі підходи, які втілюють в собі принцип політичного невтручання у прийняття рішень та розподіл коштів у межах галузі, просувається принцип

децентралізації, застосовується досвід управління на основі консультативно-дорадчого підходу. В Україні ж, навпаки, рішення у сфері культури приймають переважно централізовано відповідні державні структури. Також вимагає диверсифікації механізм фінансування сфери культури в Україні, який реалізується в основному лише через бюджети різних рівнів, що є недостатнім. Для порівняння, у зарубіжних країнах практикується фінансування сфери культури шляхом впровадження специфічних податків, надання гарантій по кредитах суб'єктам сфери культури, пошук додаткових джерел фінансування. Так, на основі імплементації європейського досвіду бюджетного регулювання плануємо зростання видатків на розвиток культури в Україні на 225,5 млн. грн. або на 2,95%.

7.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51, ст.572. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Алексеєнко Л. М. Суперечності взаємодії елементів програмно-цільового методу в процесі бюджетування сфери соціально-культурних послуг. Формування ринкових відносин в Україні. 2011. № 4. С. 190-197.
3. Артус М. М. Бюджетна система України: Навч. посіб. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2005. 220 с.
4. Батажок С. Г. Доходи місцевих бюджетів як основа фінансової незалежності органів місцевого самоврядування. Формування ринкових відносин в Україні. 2016. № 2 (177). С. 86-91.
5. Беновська Л. Я. Проблеми бюджетного забезпечення освіти в контексті децентралізації управління. Регіональна економіка. 2016. № 1. С. 121-129.
6. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2016 р.; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. К., 2017. 92 с.
7. Б'юкенен Дж. Суспільні фінанси і суспільний вибір; пер. з англ. К. : Видавн. дім «Києво-Могилян. акад.», 2004. 176 с.
8. Василик О. Д. Бюджетна система України: підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 544 с.
9. Васютинська Л.А. Система видатків бюджету в умовах розвитку програмно-цільового управління: монографія. Одеса: Друк-Південь, 2014. 192 с.
10. Гапонюк М. А. Місцеві фінанси: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. К., 2002. С. 46.

11. Гилко В. І. Соціальні орієнтири державної політики. Діагностика соціального розвитку Одеського регіону. Одеса: ОРІДУ, 2005. 512 с.
12. Глущенко Ю. А. Оптимізація видатків місцевих бюджетів України в системі місцевого самоврядування. Теорія та практика державного управління. 2015. Вип. 3. С. 140-149.
13. Гургула Т.В. Фінансове забезпечення спроможності територіальних громад: проблеми та шляхи їх вирішення. Науковий вісник Мукачівського державного університету. 2017. Випуск 1 (7). С. 132-136.
14. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація та практична реалізація бюджетної доктрини держави: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 496 с.
15. Державне фінансове забезпечення соціальної сфери : Монографія. За ред. доктора філософії, професора, академіка АЕНУ Т. М. Кір'ян, д.е.н., проф. Ю.В. Пасічника. Черкаси, видавець Чабаненко Ю., 2012. 398 с.
16. Дубок І. А. Джерела фінансування сфери культури в Україні та напрями їх розширення. Вісник НАДУ. 2015. № 2. С. 63-70.
17. Запатріна І. В. Бюджетний механізм економічного зростання: монографія. К. : Ін-т соц.-екон. стратегій, 2007. 528 с.
18. Кириленко О. П. Місцеві фінанси: навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2004. 192 с.
19. Корнієнко Н. М. Теоретико-методологічні засади програмно-цільового методу планування бюджетних видатків. Наукові праці НДФІ. 2012. № 1. С. 70–78.
20. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: монографія. К.: ДННУ АФУ, 2009. 600 с.
21. Лисяк Л. В. напрями вдосконалення бюджетної політики України в умовах децентралізації. Науковий погляд: економіка та управління. 2017. № 2 (58). С. 42-56.

22. Лободіна З. М. Бюджетне фінансування соціального захисту в Україні. Вісник ТНЕУ, 2014. № 3. С. 7-19.
23. Малишко В. В. Фінансування вищої освіти в Україні: проблеми та перспективи. Молодий вчений. 2016. № 2. С. 64-67.
24. Мельничук І. О., Колупаєв Ю. Б. Видатки на освіту як чинник розвитку місцевих бюджетів України. Гроші, фінанси і кредит. 2017. Випуск 7. С. 296-301.
25. Мярковський А. І. Бюджетна політика як складова соціально-економічного розвитку країни. Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. 2010. № 5. С. 5–15.
26. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: Навч. посібник. К.: Знання-Прес, 2002. 495 с.
27. Пасічник Ю. В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні: монографія. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005. 642 с.
28. Пріхно І.М. Механізми фінансового забезпечення соціальної сфери в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. Випуск 23. Частина 1. С. 105-108.
29. Проць Н. В., Бокій О. В. Система видатків Державного бюджету України: проблеми та необхідність оптимізації. Фінансовий простір. 2016. № 2 (22). С. 61-66.
30. Розвиток бюджетної децентралізації в Україні: наукова доповідь. за ред. д-ра екон. наук І. О. Луїної; нан україни, ду «ін-т екон. та прогнозів. НАН України». К., 2016. 70 с.
31. Романенко О. Р. Фінанси: підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
32. Савчук С. В. Вдосконалення планування та фінансування видатків місцевих бюджетів у сучасних умовах. Фінансова система. 2010. Випуск 13. С. 39-47.
33. Снісаренко О.Б. Аналіз рівня та якості фінансування соціально-культурної сфери у контексті індексу людського розвитку. Економіка та

управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. 2012. № 2. С. 5-19.

34. Соколова О.М. теоретичні засади фінансової децентралізації в умовах реформування системи державного управління. Вісник НАДУ при Президентові України (Серія «Державне управління»). 2016. № 4. С. 117-124.

35. Сорока Р. С. Аналітична оцінка фінансування видатків місцевих бюджетів. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія економічна. 2012. Вип. 2. С. 353-367.

36. Старостенко Г. Г., Булгаков Ю. В. Бюджетна система: Навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 240 с.

37. Управління міським бюджетом за програмно-цільовим методом: посіб. для органів місцевого самоврядування. Проект «Реформа місцевих бюджетів в Україні» RTI international. К.: 2005. 56 с.

38. Федосов В. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: монографія; за наук. ред. В. Федосова. К. : КНЕУ, 2002. 387 с.

39. Фурдичко Л. Є. децентралізація: фінансова незалежність місцевих бюджетів України. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2015. Вип. 5. С. 39-42.

40. Чугунов І. Я. Теоретичні засади розвитку бюджетних відносин. Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. 2011. № 4. С. 13–22.

41. Чугунов І. Я. Довгострокова бюджетна стратегія у системі економічної циклічності. Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. 2014. № 5. С. 64–77.

42. Шавлак В. В. Місцеві бюджети: стан та основні напрями їх формування. Молодіжний економічний дайджест. 2014. № 1(1). С. 119-122.

43. Шаповал С. Планування видатків бюджету в системі фінансово-економічного регулювання. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2016. № 4 . С. 108-116.

44. Шулюк Б. Бюджетування соціальної сфери: зарубіжний досвід та українські реалії. Економічний аналіз : зб. наук. праць каф. екон. аналізу

Терноп. нац. екон. ун-ту. Тернопіль : Економічна думка, 2008. Вип. 2. С. 144-147.

45. Шулюк Б. С. Особливості бюджетного планування і прогнозування видатків на сферу соціально-культурних послуг в умовах економічних трансформацій. Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. 2011. № 1. С. 35-45.

46. Шулюк Б. Парадигма її розвитку сфери соціально-культурних послуг в Україні. Світ фінансів. 2012. Вип. 2. С. 82-90.

47. Шулюк Б. С. Передумови та шляхи побудови ефективної моделі бюджетної стратегії соціально-культурного розвитку суспільства. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Економіка. 2012. Вип. 19. С. 80-84.

48. Щербина І. Ф. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2008 рік. ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID К.: 2009. 156 с.

49. Юрій С. І., Стоян В. І., Даневич О. С. Казначейська система: підручник. 2-ге вид., змін. і доп. Тернопіль: Карт- Бланш, 2006. 818 с.

50. Офіційний сайт Міністерства культури України. URL: <http://mincult.kmu.gov.ua/control>

51. Офіційний сайт Державної Казначейської служби України. URL: <http://treasury.gov.ua/main/uk/publish/category/23593>

52. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

53. Офіційний сайт Єврокомісії. URL: <http://ec.europa.eu>

54. Офіційний сайт Світового банку. URL: <http://siteresources.worldbank.org>

55. Офіційний сайт ОЕСР. URL: <http://www.oecd.org>

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Динаміка видатків за бюджетними програмами у сфері культури Міністерства культури України, Держархіву,
Держкомтелерадіо (по загальному фонду) (тис. грн.) [50]

		2016 (касове виконання)	2017 (касове виконання)	2018 (касове виконання)	2019 (затверджено)
	РАЗОМ	2 313 551,50	2 544 058,50	4 089 627,50	6 298 525,20
1800000	Міністерство культури України	2 182 237,60	2 408 876,50	3 937 575,60	6 118 132,10
1801000	Апарат Міністерства культури України	2 037 117,60	2 139 905,60	3 398 184,20	5 537 039,30
1801010	Загальне керівництво та управління у сфері культури	23 740,60	30 233,10	54 630,60	95 139,50
1801020	Прикладні розробки у сфері розвитку культури	4 708,60	4 663,60	509,10	1 000,00
1801030	Надання загальної та спеціальної освіти мистецькими (художніми, музичними, хореографічними) загальноосвітніми школами (школами-інтернатами) та позашкільними навчальними закладами, методичне забезпечення діяльності навчальних закладів	83 031,60	85 169,10	137 353,00	209 924,70
1801050	Підготовка кадрів для сфери культури і мистецтва вищими навчальними закладами I і II рівнів акредитації	17 465,90	17 782,30	21 457,00	на місцеві бюджети
1801060	Підготовка кадрів для сфери культури і мистецтва вищими навчальними закладами III і ГУ рівнів акредитації	480 140,70	504 500,10	729 395,60	851 847,40
1801070	Підвищення кваліфікації, перепідготовка кадрів та підготовка науково-педагогічних кадрів у сфері культури і мистецтва, підготовка кадрів акторської майстерності для національних мистецьких та творчих колективів	10 769,50	11 611,20	18 119,40	22 263,00
1801100	Фінансова підтримка національних творчих спілок у сфері культури і мистецтва та заходи Всеукраїнського товариства «Просвіта»	6 183,60	6 183,70	6 181,40	19 185,30
1801110	Фінансова підтримка національних театрів	540 289,70	547 799,90	906 886,00	1 055 351,00
1801120	Фінансова підтримка національних художніх колективів, концертних організацій та їх дирекції, національних і державних циркових організацій	328 016,40	329 559,20	533 347,00	590 891,00
1801130	Державна підтримка діячів культури і мистецтва	7 239,90	9 013,30	13 555,00	23 363,70
1801170	Загальнодержавні заходи у сферах культури та мистецтв, охорони культурної спадщини, вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей, державної мовної політики, міжнародних відносин, релігії та захисту прав національних меншин	57 333,30	79 742,70	150 988,40	265 991,50
1801180	Виробництво (створення) та розповсюдження фільмів патріотичного спрямування				500 000,00
1801190	Забезпечення діяльності національних музеїв, національних і державних бібліотек та культурно-просвітницьких центрів	292 326,80	316 743,90	503 056,20	640 062,90
1801300	Фінансова підтримка друкованих періодичних видань культурологічного напрямку, газет мовами національних меншин	7 427,80	7 319,10	7 311,90	6 852,10
1801380	Розвиток електронного урядування у сфері культури			1 408,40	
1801480	Надання фінансової підтримки державному підприємству «Кримський дім»	1 897,40	2 748,80	2 805,00	4 003,00
1801490	Збереження історико-культурної та архітектурної спадщини в національних і державних заповідниках, здійснення заходів з охорони культурної спадщини, паспортизація, інвентаризація та реставрація пам'яток	176 545,80	186 835,60	290 229,80	367 816,90

	архітектури, культури та світової спадщини ЮНЕСКО				
	<i>у тому числі погашення кредиторської заборгованості Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника</i>				
1801560	Забезпечення діяльності Українського інституту книги, випуск книжкової продукції за програмою «Українська книга» <i>у тому числі створення цифрової бібліотеки</i>			2 713,80	144 347,30
1801820	Комплексна реставрація і пристосування ансамблю Жовківського замку Державного історико-архітектурного заповідника у м. Жовкві			4 644,50	5 000,00
1801830	Реставрація з переплануванням горищних приміщень в буд. №5 на вул. Нижанківського під навчальні приміщення Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка в межах об'єму існуючого горища. Без зміни конфігурації даху			3 675,30	
1801880	Удосконалення термоізоляційних властивостей будівлі Державного підприємства «Харківський національний академічний театр опери та балету ім.М.В.Лисенка» систем теплопостачання, кондиціонування і вентиляції				3 500,00
1806000	<i>Державне агентство України з питань кіно</i>	136 700,70	255 780,70	513 433,80	518 217,00
1806010	Керівництво та управління у сфері кінематографії	4 087,30	5 569,50	8 731,40	12 497,00
1806030	Державна підтримка кінематографії	129 289,70	246 814,40	493 994,10	505 300,00
1806050	Здійснення концертно-мистецьких, культурологічних заходів у сфері кінематографії, фінансова підтримка Національної спілки кінематографістів України	2 891,90	3 296,80	10 288,30	
1806060	Гранти Президента України молодим діячам мистецтва для створення і реалізації творчих проєктів в сфері кінематографії та премії за видатні досягнення у галузі кінематографії	431,80	100,00	420,00	420,00
1809000	<i>Український інститут національної пам'яті</i>	8 419,30	13 190,20	25 957,60	62 875,80
1809010	Керівництво та управління у сфері відновлення та збереження національної пам'яті	5 666,60	8 229,80	13 087,80	21 705,10
1809020	Заходи з реалізації державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті, забезпечення діяльності Національного меморіального комплексу Героїв Небесної Сотні -Музею Революції гідності та Галузевого державного архіву Українського інституту національної пам'яті	2 752,70	4 960,40	12 869,80	41 170,70
3600000	Міністерство юстиції України	90 888,20	93 658,50	152 051,90	180 393,10
3609000	<i>Державна архівна служба України</i>	90 888,20	93 658,50	152 051,90	180 393,10
3609010	Керівництво та управління у сфері архівної справи	9 441,40	8 761,40	17 131,50	25 357,50
3609020	Прикладні розробки у сфері архівної справи та страхового фонду документації	5 343,70	5 828,40	8 290,90	9 280,80
3609030	Забезпечення діяльності архівних установ та установ страхового фонду документації	76 103,10	79 068,70	126 629,50	145 754,80
1700000	Державний комітет телебачення і радіомовлення України	40 425,70	41 523,50	0,00	0,00
1701110	Випуск книжкової продукції за програмою «Українська книга»	40 425,70	41 523,50		

Додаток Б

Таблиця Б.1

Динаміка видатків за бюджетними програмами у сфері культури Міністерства культури України, Держархіву (по спеціальному фонду) у 2018 р. [50]

	РАЗОМ	253 986,40	257 855,20	289 503,50	323 606,30
1800000	Міністерство культури України	243 787,80	246 548,50	275 795,60	302 698,60
1801000	Апарат Міністерства культури України	239 706,60	241 841,80	273 423,20	300 198,60
1801010	Загальне керівництво та управління у сфері культури			822,30	
1801020	Прикладні розробки у сфері розвитку культури	2 626,60	2 960,70	503,20	
1801030	Надання загальної та спеціальної освіти мистецькими (художніми, музичними, хореографічними) загальноосвітніми школами (школами-інтернатами) та позашкільними навчальними закладами, методичне забезпечення діяльності навчальних закладів	1 697,40	1 825,10	2 749,00	1 412,40
1801050	Підготовка кадрів для сфери культури і мистецтва вищими навчальними закладами I і II рівнів акредитації	1 810,10	1 930,60	2 898,70	на місцеві бюджети
1801060	Підготовка кадрів для сфери культури і мистецтва вищими навчальними закладами III і IV рівнів акредитації	125 064,10	134 310,80	142 413,90	176 536,40
1801070	Підвищення кваліфікації, перепідготовка кадрів та підготовка науково-педагогічних кадрів у сфері культури і мистецтва, підготовка кадрів акторської майстерності для національних мистецьких та творчих колективів	21 147,50	23 655,40	28 135,70	40 033,20
1801190	Забезпечення діяльності національних музеїв, національних і державних бібліотек та культурно-просвітницьких центрів	27 054,80	32 652,90	39 060,60	37 892,60
1801490	Збереження історико-культурної та архітектурної спадщини в національних і державних заповідниках, здійснення заходів з охорони культурної спадщини, паспортизація, інвентаризація та реставрація пам'яток архітектури, культури та світової спадщини ЮНЕСКО	60 306,10	44 506,30	56 839,80	44 324,00
1806000	Державне агентство України з питань кіно	4 081,20	4 706,70	2 372,40	2 500,00
1806010	Керівництво та управління у сфері кінематографії			19,30	
1806030	Державна підтримка кінематографії	4 081,20	4 706,70	2 353,10	2 500,00
3600000	Міністерство юстиції України	10 198,60	11 306,70	13 707,90	20 907,70
3609000	Державна архівна служба України	10 198,60	11 306,70	13 707,90	20 907,70
3609010	Керівництво та управління у сфері архівної справи				0,10
3609020	Прикладні розробки у сфері архівної справи та страхового фонду документації	39,40	687,90	812,40	108,20
3609030	Забезпечення діяльності архівних установ та установ страхового фонду документації	10 159,20	10 618,80	12 895,50	20 799,40

Відповідність структури державних витрат країн ЄС середнім за співдружністю показникам в середньому за період 2017–2018 рр.* [53]

Країна	Розвиток витрат на:				Умовне позначення типу бюджетної політики
	розвиток підприємницької діяльності	освіту	виконання загальнодержавних функцій та підтримку безпеки	соціальні функції	
Австрія	С	С	Н	В	Н2СВ
Бельгія	С	С	С	В	3СВ
Данія	Н	С	Н	В	2НСВ
Фінляндія	С	С	Н	В	Н2СВ
Франція	С	С	С	В	3СВ
Німеччина	Н	Н	С	В	2НСВ
Греція	Н	Н	В	С	2НСВ
Ісландія	В	В	Н	С	НС2В
Ірландія	В	С	Н	В	НС2В
Італія	Н	Н	В	В	2Н2В
Люксембург	С	С	Н	В	Н2СВ
Нідерланди	С	С	С	В	3СВ
Норвегія	С	С	Н	В	Н2СВ
Португалія	С	С	С	В	3СВ
Іспанія	С	С	С	В	3СВ
Швеція	Н	С	С	В	Н2СВ
Швейцарія	С	В	С	С	3СВ
Великобританія	Н	С	С	В	Н2СВ
Чехія	В	С	С	С	3СВ
Естонія	С	В	С	С	3СВ
Кіпр	В	В	В	С	С3В
Латвія	В	В	С	С	2С2В
Литва	С	В	С	С	3СВ
Угорщина	С	С	В	С	3СВ
Мальта	В	С	С	С	3СВ
Польща	С	С	С	В	3СВ
Румунія	В	С	С	С	3СВ
Словенія	С	С	С	В	3СВ
Словаччина	С	Н	В	С	Н2СВ

*Примітка: В – вище середнього; С – середній; Н – нижче середнього.

